

Відновили сили в Лаврі

Близько сотні бійців 1-го батальйону оперативного призначення Національної гвардії України “Буревій” завітали до Національного заповідника “Киево-Печерська лавра” в межах проекту “Духовне відновлення культурою”. Цей візит став частиною плану заходів психологічної реабілітації за програмою “Декомпресія” НГУ, яка спрямована на надання психологічної допомоги та адаптації до мирного життя, що особливо важливо для тих, хто нещодавно повернувся з передової.

За словами гендиректора Заповідника Максима Остапенка, щоразу все більше військових долучаються до програми духовного відновлення: “Це важливо не лише для їхньої психологічної рівноваги, а й для глибшого розуміння цінностей, за які вони борються. Лавра стає для них місцем, де вони можуть знайти силу і натхнення для подальшої боротьби”.

Відвідування військового храму “Животроносне Джерело” дало можливість бійцям знайти внутрішній спокій під час служби, а знайомство з Близькими печерами стало своєрідним зануренням у ду-

ховний світ.

“Психологічна декомпресія є необхідною для військовослужбовців, які повернулись із зони бойових дій. Оскільки це допомагає знизити рівень психологічної напруги, рівень стресу та полегшує адаптацію в колі сім’ї та близьких”, – пояснила психологиня бригади “Буревій”, старший лейтенант Євгенія Манишева.

Військовослужбовці також відвідали Скарбницю Національного музею історії України та Дзвіницю, доторкнувшись до історії та духовного спадку України.

За інформацією Міністерства культури та стратегічних комунікацій України

27 жовтня – День української писемності та мови

Передплатити тижневик “Слово Просвіти” в одному з відділень “Укрпошти” на 2025 рік – найкращий спосіб відзначити День українського слова!

Зробіть подарунок собі, родичам у сусідню область, друзям, закладам освіти чи бібліотекам, адже у них не завжди є кошти на газети.

Нагадаємо, що згідно з деякими фаховими опитуваннями саме друкована преса має незмінно високий рейтинг довіри серед національних медіа.

А який же українець без “Слова Просвіти”!

Ваша редакція

АНТОНІЯ ЦВІД

Місто Симона Петлюри, а не московського царя

Комітет Верховної Ради за участю міністра культури провів виїзне засідання в Полтаві

Днями Полтаву відвідали міністр культури та стратегічних комунікацій Микола Тоцицький, заступник голови Українського інституту національної пам’яті (УІНП) Володимир Тилищак, заступник голови Держкомтелерадіо Богдан Червак. В обласному центрі також працював Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики України. У Полтаві народні депутати провели виїзне засідання, щоб детальніше вивчити питання реалізації законодавства про деколонізацію і перегляду реєстрів нерухомої культурної спадщини, що містять символи російської імперської політики.

партизанську, війну українців проти шведських військ тощо. Просвітницький проект зі спростування міфів російської пропаганди музей реалізував у співпраці з УІНП. За словами директорки музею Наталії Білан, на розвінчання згаданих міфів і робиться акцент для відвідувачів закладу.

Столичні гості оглянули також доволі численні ворожі імперські споруди. Біля входу до музею досі бовваніє “пам’ятник” московському царю Петру I. Два роки тому, в перші місяці повномасштабної війни, цю споруду звеличення кривавого садиста і поневолювача Гетьманщини (як писав Тарас Шевченко, “це той перший, що розпинав нашу Україну”) загорнули в поліетилен воїни ЗСУ з Полтавської бригади тероборони. Міністр Тоцицький висловив здивування: “А що досі на третьому році повномасштабної війни тут робить пам’ятник російському імператору? Чому його не прибрано?” Подив у багатьох гостей викликало і перебування в публічному просторі (за кілька метрів від музею) так званої “ротонди пам’яті воїнів росії, Швеції і України”, спорудженої у 2009 році за наполяганням тодішнього посла росії в Україні Чорномірдіна та тодішнього мера Полтави Андрея Матковського. Неймовірним цинізмом є викарбувані на ротонді слова “время лечит рани”, адже час показав, що російський імперіалізм як явище не лікується. В. о. міського голови Катерина Ямщикова дала усне доручення музейникам запропонувати ідеї щодо переозначення ротонди.

Продовження на стор. 2

Проблема російських маркерів у публічному просторі

Спершу відвідали Державний музей-заповідник “Поле Полтавської битви”, ознайомилися з виставковими проектами

“Мазепинці-поборники незалежності України” та “Мазепа. Karl XII. Пётр I. Top-10 міфів г.пропаганди”. В останньому розвінчуються ідеологеми про “зраду гетьмана Івана Мазепи”, нібито народну, ледь не

8–9

ОЛЬГА РОМАНЮК

14

ПЕРЕДПЛАТА—2025

Тижневик “Слово Просвіти” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою “Каталогу видань України” на 2025 рік.

Вартість є такою:

1 міс. — 65 грн.

3 міс. — 195 грн.

6 міс. — 390 грн.

12 міс. — 780 грн.

Будьмо, друзі, разом!

Місто Симона Петлюри, а не московського царя

Комітет Верховної Ради за участю міністра культури провів виїзне засідання в Полтаві

Закінчення.
Початок на стор. 1

Затим міністр, нардепи, очільник комітету ВР Микита Потураєв, заступник голови УІНП Володимир Тилішак, заступник начальника Полтавської ОВА Антон Чубенко, депутати ВР від Полтави Андрій Боблях і Дмитро Нальотов, очільники міста й області, представник УІНП в Полтавській області Олег Пустовгар і музейники побували біля трьох імперських маркерів.

Спершу оглянули монумент слави російської зброї. Його окупанти встановили у 1811 р. на честь перемоги у Полтавській битві 1709 року армії Московського царства Петра I над союзними військами шведського короля Карла XII та українського гетьмана Івана Мазепи. Полтавська битва започаткувала процеси остаточної ліквідації української державності, появу Російської імперії та інкорпорацію нею земель Гетьманщини. Для того, щоб закріпити у свідомості українців свою владу, російський імператор Олександр I промаркував публічний простір Полтави цією спорудою у 1811 році. Вона пронизана і вибудована від підніжжя, горельєфів на колоні і до імперського орла над нею у концепції “Третього Риму”. Ця філософська течія стверджує, що Москва (тобто Московсько-Петербурзька держава, або Російська імперія) є наступницею Римської імперії. Відомий вислів: “Москва – третій Рим, а четвертому не бувати”. Ідея “третього Риму” – один із різновидів ідеології “руського міра”, передбачає вищість росіян над іншими націями та світове російське панування.

Наступна локація – монумент “Пам’ятник спочинку Петра I”. Цю ворожу споруду теж ще два роки тому громадські активісти загорнули в чорний поліетилен, що символічно, адже так само загортають трупи окупантів на фронті. А встановили росіяни монумент звеличення московського царя Петра I у 1849 році (тепер це ріг вулиць Спаської і Пилипа Орлика). На цьому місці була хата українського козака, йдеться про славетний український козацький православний рід Магденків. Це предки по материній лінії знакових постатей української культури: Івана Величковського, українського поета стилю “бароко”, перекладача, священника; Івана Івановича Величковського – полтавського протопопа та преподобного Паїсія Величковського – святого, аскета, філософа. У будинку козака Магденка й поселився комендант московського гарнізону полтавської фортеці московит Алексей Келін.

Що ж до напису на “пам’ятнику”, що в цій хаті певний час нібито “от трудов ратних аттихал” Петро I, то відома і авторитетна дослідниця подій козацького повстання Мазепи, заступниця директора музею “Поле Полтавської битви” з наукової роботи Людмила Шендрік на основі низки історичних джерел спростувала цю інформацію, назвавши монумент “пам’ятником російському міфу”. Щоправда, у народних депутатів Микити Потураєва, Володимира В’ятровича, Миколи Княжицького та пред-

ставника УІНП Олега Пустовгара виникло риторичне запитання: “А де має бути місце російським міфам, фейкам ворожої історичної пропаганди? У середмісті Полтави чи у кластері російської монументальної пропаганди, де туристам би пояснювали, як протягом століть труїли мізки українців такою пропагандою?”

Остання зупинка “верховно-радівського” автобуса – “Пам’ятник славним захисникам Полтави і коменданту фортеці Олексію Келіну” – монумент на честь 200-річчя перемоги московського царства в Полтавській битві. Розташований на розі проспекту Віталія Грицаєнка, вулиць Шевченка та Садової. Споруда підсилює російську міфотворчість, зокрема, “запоребрікове” безпідставне твердження: “оборона Полтави 1709 року є прикладом мужності й героїзму воїнів гарнізону і місцевих жителів, котрі пліч-о-пліч протягом трьох місяців боронили фортецю від шведських загарбників”. Полтавський полковник Іван Левенець був прибічником Мазепи, посвяченим у плани гетьмана. Але основна частина Полтавського полку за наказом Петра I перебувала на Дону, Полтаву від московської навали захищати було нікому. Інгерманландський полк московитів безперешкодно зайняв місто 3 грудня 1708 року. У січні на зміну інгерманландцям до фортеці ввійшли Тверський, Устюзький та батальйон Белгородського гарнізонного полку (понад 4 тисячі московських окупаційних вояків). Командував гарнізоном ставленник царя Петра першого полковник Алексей Келін. У російському історичному документі “Письма и бумаги императора Петра Великого” вміщено лист Петра I, датований червнем 1709 року: на випадок, якщо українські жителі Полтавської фортеці не нададуть допомогу гарнізону, військовій Келіна мали підірвати Полтав-

ську фортецю разом із жителями, які там залишилися.

Засідання комітету

Його відвідали міністр Микола Точицький, начальник ОВА Філіп Пронін, його заступник з гуманітарних питань Антон Чубенко, в. о. міського голови Полтави Катерина Ямщикова, перший заступник голови Полтавської обласної ради Олександр Лемешко, заступник голови УІНП Володимир Тилішак, представник УІНП в Полтавській області Олег Пустовгар, вся управлінська еліта міста і області. У режимі онлайн долучили керівників районних військових адміністрацій. “Полтава – це місто Мазепи, Котляревського і Петлюри, а не Петра I”, – заявив міністр Микола Точицький, задавши тон засіданню.

Деколонізаційний закон набув чинності ще торік 28 липня, ним доручено уряду переглянути статус пам’яток і пам’ятних знаків, які є об’єктами культурної спадщини й містять російську імперську символіку. Реальний механізм такого перегляду законодавці передбачили у окремому Законі “Про внесення змін до Закону України “Про охорону культурної спадщини” щодо не занесення до Державного реєстру нерухомих пам’яток України та вилучення з Державного реєстру нерухомих пам’яток України окремих об’єктів культурної спадщини”. У ньому містяться критерії, за якими Міністерство культури може вилучати пам’ятки з реєстру.

Центральною подією для розгляду на засіданні стали імперські пам’ятники, пов’язані з Петром I і Полтавською битвою. Цьому є логічне пояснення: історична битва інтенсивно використовується рашистським режимом для просування своїх нарративів. “Полтава – принципово важливе місце для російської імперії”, – висловив переконання голова Комітету з питань гуманітарної та

інформаційної політики України Микита Потураєв. Нагадав, що законодавство щодо засудження та заборони пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії підтримала конституційна більшість, закон має загальнонаціональний інтерес, тому повинен виконуватися. “У комітеті немає політичних розбіжностей. Деколонізація, деімперіалізація мають тривати далі та отримати те завершення, на яке заслуговує український народ”, – зазначив Потураєв.

“Закон виконується. Можливо, терміни могли б бути і кращі, проте процес йде”, – прокоментував заступник голови УІНП Володимир Тилішак. Посадовець наголосив, що важливо не лише очищувати простір, а й пропонувати альтернативу, якою, наприклад, є тема козацької Полтави.

Цю тезу підтримали й інші учасники засідання. Як поінформувала в. о. міського голови Полтави Катерина Ямщикова, місто вже має позитивні напрацювання в цьому напрямі.

У своєму виступі голова Полтавської ОВА Філіп Пронін наголосив, що торік Полтавщина була на п’ятому місці за темпами деколонізації.

Низку конструктивних пропозицій озвучив Олег Пустовгар. Запропонував продовжити практику переміщення комуністичних демонтованих “пам’яток” до парку “радянського періоду” при державному музеї-заповіднику в Путивлі на Сумщині, а для полтавських імперських маркерів створити на території музею “Поле Полтавської битви” кластер російської монументальної пропаганди. Також провести у Полтавській міській громаді широке обговорення альтернатив “победобесію Петра” у публічному просторі, щоб опісля, під час конкурсів визначитися, які саме українські пам’ятки мають прийти на зміну російським. “Настав час обговорити поміж фахівців концептуальне перепрофілювання музею Полтавської битви на музей Гетьманщини або музей Івана Мазепи, в якому могли б essere іношого бути представлені й експозиції про дипломатію козацької держави. Зокрема, про Гадяцьку угоду гетьмана Івана Виговського та україно-шведський союз між Карлом XII та Іваном Мазепою”, – зауважив Олег Пустовгар.

Народні депутати ділилися думками щодо тези, яка неодноразово лунала з вуст деяких музейників протягом дня, про так

зване “переосмислення пам’ятки замість її знесення”. Парламентарі не підтримують такий підхід до розв’язання питання. Полтавщина має чим пишатись і без імперських маркерів.

“Полтавська битва відіграла важливу роль у формуванні російського імперського міфу. Тому його простір всіяний маркерами імперії, які треба прибрати. Але Полтава має інше обличчя, яке може і має демонструвати Україні та світові один із центрів Гетьманщини, місце, де заклалися основи української культури”, – зазначив народний депутат Володимир В’ятрович.

Голова підкомітету з питань культурної політики Микола Княжицький розповів, як важко було, коли ініціював заборону російських фільмів на українському телебаченні: “Люди не уявляли, як можна жити без “Ментів”. І чим їх можна замінити. Те саме зараз кажуть деякі мешканці Полтави, коли мова заходить про позбавлення від імперських символів минулого. “Ну подивіться, яке воно красиве! А що ж буде на цьому місці?”. І це ключове запитання, на яке нам усім треба давати відповідь. Чим для нас є Полтава? Для України, для Європи, для світу? Яку Полтаву ми хочемо збудувати? Що про Полтаву мають знати наші діти?”

У Польщі є невелике місто Щебрешин, яке було маловідоме, поки польський поет і письменник Ян Бжехва не запропонував зробити це місто столицею польської мови. Тепер щороку там проводять великий фестиваль польської мови. Це дало поштовх розвитку міста і створило його певний образ.

Полтава – центр української мови. Не випадково родом із Полтавщини не лише Котляревський, а й величезна плеяда видатних українських письменників – від Олени Пчілки до Василя Симоненка й Миколи Зерова. Тому мова – це перший символ, який може уособлювати Полтаву”.

“Історичним символом Полтавщини є Гадяцька угода 1658 року. По суті, це місце створення прообразу Європейського Союзу. Полтава – це і є центр Європи. Тому що звідси ідея об’єднаної Європи з Україною почалася. Гетьманщина та доля Івана Мазепи – це одна прекрасна ідея для символу Полтави. Добре, що через стільки років боротьби пам’ятник Мазепі стоїть на Соборному майдані, але цього замало. Музей Мазепи у Полтаві може і має бути. Мало хто з полтавців згадує, що їхнє місто є ще й батьківщиною Симона Петлюри. Полтава – місто боротьби. Зрештою, Полтава – колицка української культури. Вона тут різнобарвна – від Решетилівської вишивки до Опішницької кераміки і модерну Кричневської. Це все ідеї для міста майбутнього. І згадав про них я, львів’янин, а місцеві мешканці можуть нарахувати ще більше. Але вони натомість і далі обговорюють ті імперські пам’ятки й колонії, що височіють над нашою свідомістю. Ненормально, що ці пам’ятники доілюструють нашу історію”, – переконаний Княжицький.

Полтавський офіс УІНП
Фото з відкритих джерел

Огляд медіа та соціальних мереж

Газета “Експрес” (№41, 10.10.) у статті під назвою “Погані новини з фронту: втрачаємо і людей, і територію” публікує думки експертів щодо подальшого розвитку подій. Так, за словами військовослужбовця Івана Тимочка, попри щомісячні втрати ворога в 35-40 тисяч убитими і пораненими, людського ресурсу агресору не бракує, і наступальні дії триватимуть. “Мета противника – виснажити сили оборони України”, – каже пан Тимочко. Своєю чергою експерт Павло Лакійчук зазначає, що сили оборони потребують додаткових стратегічних резервів та відновлення тих бригад, які тривалий час тримають оборону.

Журнал “Країна” (№19, 08.10.) публікує інтерв’ю з командиром роти, капітаном ЗСУ Олегом Коноваленком, який крім роздумів про війну, поділився враженнями від життя далеко від фронту. “У відпустці, коли йшов із дружиною вечірнім Києвом, мимохідь звертав увагу на публіку в кав’ярнях і рестораних. І вголос відзначав: “Гранатометник сидить потенційний”. Бо в мене поранений. “А он ціле відділення гуляє молодих і здорових”. У них все добре. А у війську людей бракує”, – цитує журнал офіцера ЗСУ.

Газета “Україна молода” (№41, 09.10.) в статті “Єрмака хо-

збільшуючи податковий тягар для них, і водночас не чіпати представників великого капіталу”, – коментує експерт із соціальних питань Андрій Павловський.

Народна депутатка з фракції “Європейська Солідарність” Ніна Южаніна прокоментувала інформацію Міносвіти щодо виїзду з країни напередодні навчального року 300 тисяч школярів. Про це вона говорила в ефірі телемарафону. “Це означає, що люди не чують від влади, якими будуть дії на найближчу осінь та зиму. Це “дзвіночок” для нас”, – прокоментувала вона.

Газета “Сільські вісті” (№41, 08.10.) повідомляє, що в Гуляйполі повернувся його символ – перед містянами постав відновлений пам’ятник Нестору Махну, який російські вандали зруйнували під час обстрілу в травні. Міський голова Гуляйполя Сергій Ярмак зробив свіжу світліну – батько Махно тримає в руках український прапор і кличе земляків бути мужніми і гордими, вірити в Перемогу і наближати її.

“Мир настане після ескалації, а не навпаки”, – сказав експосол України в США Валерій Чалий в інтерв’ю інтернет-виданню “РБК-Україна”. “На самітах завершення війни не буває... Ми не пересидимо війну. Треба шукати асиметричних дій і засобів. Треба

ву... Ні, цього в плані немає”.

Юрій Касьянов про План перемоги на своїй сторінці у Фейсбук: “План чудовий. Мені він дуже подобається. Навіть більше, ніж п’ятирічний план кинути палити, або навіть семирічний план кинути пити. Навіть більше, ніж план почати бігати шоранку і шочетверга ходити в спортзал. Чудовий план для партнерів. Чарівний. Тільки одне питання: а мити що будемо робити за цим планом?.. Як ми самі збираємося перемогати?”

Після публікації інформації про прокурорів-пенсіонерів з Хмельницької прокуратури видання Цензор.НЕТ проаналізувало декларації інших працівників обласних прокуратур у різних регіонах України. На основі аналізу вдалося скласти перелік із керівників обласних прокуратур, які отримують найбільшу пенсію.

Відкриває рейтинг Станіслав Муратов (43 роки) – заступник керівника Харківської прокуратури, який за 2023 рік отримав 1152155 грн пенсії. Вперше пенсію він вказав у своїй декларації за 2020 рік.

Дещо поступається йому також заступник керівника прокуратури Харківщини Андрій Кравченко (39 років). У 2023 році він отримав 1015225 грн пенсії. Вперше пенсія з’явилася в декларації Кравченка у 2021 році.

Трійку замикає керівник Харківської обласної прокуратури Олександр Фільчаков (45 років). У 2023 році він задекларував 823071 грн пенсії. Згідно з декларацією, почав отримувати її у 2020 році.

Четверту сходинку посідає Катерина Шевцова (42 роки) – керівниця обласної прокуратури Черкащини, яка за 2023 рік отримала 785435 грн пенсії. Вперше пенсію вказала в декларації за 2020 рік.

Володимир Лимар (47 років). Перший заступник керівника прокуратури Харківщини. 714749 грн пенсії вказано в декларації за 2023 рік. Почав її отримувати у 2019 році.

Владислав Грюк, заступник керівника прокуратури Чернігівщини. Інформації про вік у відкритих джерелах немає, проте відомо, що в органах прокуратури працює з 2000 року. У 2023 році він отримав 526160 грн пенсії. А вперше вказав її у декларації за 2018 рік.

Останній представник прокуратури Харківщини в рейтингу – заступник керівника Олександр Сузий (41 рік). У 2023 році отримав 439576 грн пенсії. Згідно з декларацією, почав отримувати пенсію у 2021 р.

Дещо поступається в розмірі пенсії керівник Запорізької обласної прокуратури Сергій Спільник (47 років), який минулого року отримав 433713 грн пенсії. Почав отримувати її ще у 2017 році, тобто у віці 40 років.

Керівник Рівненської облпрокуратури Андрій Рудницький (51 рік) у 2023 році задекларував 424671 грн пенсії. Вперше вона з’явилася в декларації Рудницького ще в 2017 році.

Десятьку замикає заступник керівника Сумської прокуратури Ігор Сидоренко (46 років). Вперше пенсію у 406224 грн він вказав у декларації за 2023 рік.

В. о. керівника Миколаївської

прокуратури Денис Фальченко (42 р.). В органах прокуратури працює з 2004 року. Згідно з декларацією, пенсію почав отримувати у 2023 р. і задекларував 393120 грн пенсії.

Заступник керівника Сумської облпрокуратури Олександр Ляшенко у свої 39 років задекларував 385499 грн пенсії за минулий рік. А вперше вказав її у декларації за 2021 рік, тобто у 36 років.

Андрій Миколайчук (46 років) – керівник прокуратури Тернопільської області. У 2023 році отримав 326331 грн пенсії. У 2021 році, коли йому було 43 роки, Миколайчук почав вказувати пенсію у своїх деклараціях.

Заступниця керівника Кіровоградської прокуратури Олена Нестерова (50 років). У 2023 році отримала 298100 грн пенсії. Почала отримувати пенсію, згідно з декларацією, у 2017 році. В органах прокуратури працює з 1999 року.

Геннадій Демченко (57 років) – заступник керівника Київської облпрокуратури. У 2023 році отримав 252160 грн пенсії. В органах прокуратури він працює з 1995 року.

Наступну сходинку посідає одразу кілька працівників. Відкриває її **наймолодший представник цього рейтингу** – заступник керівника Кіровоградської обласної прокуратури Іса Танривердієв (36 років). У 2023 році задекларував 251160 грн пенсії. Вперше почав вказувати її у декларації за 2022 рік, тобто у 34 роки. Трудову діяльність в органах прокуратури він почав у 2011 р.

Усього в рейтингу понад 30 посадовців. Окремо видання проаналізувало декларації інших працівників органів прокуратури, які крім основних зарплат отримують пенсії. Всього вдалося встановити 215 осіб в різних областях України, повідомляється в статті “Мільйонери-пенсіонери: хто з обласних прокурорів отримує найбільші пенсії”.

“До історії про пенсії з інва-

лідності прокурорів додаю лише, що в проекті бюджету на наступний рік найбільше збільшення зарплатні планувалося... так, саме прокурорам. Збільшення за статтею на їхні заробітні плати мало складати плюс 2 мільярди 744 мільйони гривень”, – написала на своїй сторінці у Фейсбук народна депутатка Вікторія Сьюмар.

“3,5 млрд грн на ОП Зеленського в 2025 році виділили з бюджету. Це майже 10 млн в день! Яку ж це таку роботу там роблять за 10 млн?! Не уявляю”, – пише на своїй сторінці у Фейсбук Оксана Колесник.

Українська поетка, перекладачка і музикантка Елла Євтушенко створила проект “Антологія українських коліскових”, до якого увійшло 18 автентичних коліскових в авторській обробці. Про це Суспільне Культура розповіла авторка проекту.

Проект вийшов на YouTube-каналі “Коліскові для Лавріна”, який письменниця заснувала після народження сина. Вона розповідає, що передусім він призначений для молодих батьків, бабусь і

чуть послати на... поліграф” називає главу Офісу президента Андрія Єрмака “одним з віддзеркалених системи минулої епохи, котра не була повністю подолаана”. Видання зазначає, що глава ОП сприймається суспільством неоднозначно. “Йому роблять закиди щодо вибудовування тоталітарної системи за типом росії. Диктатура в державі вже сформована. “Свобода слова” – просто словосполучення, придворна журналістика присідає навпочіпки, президенту – лише компліментарні запитання. Парламентаризм загнано під плінтус. Виконавчу гілку влади повністю формує Єрмак. І хоча Єрмак – лише канцлер Офісу президента, він керує зовнішньою і внутрішньою політикою”, – пише газета.

Газета “Експрес” (№41, 10.10.) коментує очікуване підвищення податків, зокрема військового збору з 1,5% до 5%, що означає збільшення стягнень із зарплат заднім числом з 1 жовтня. Своєю чергою попри війну і великий дефіцит бюджету, влада не поспішає запроваджувати вищі збори для тих, хто заробляє більше. “На жаль, наша влада діє за принципом: треба дерти останню шкуру з пересічного українця, з малою й середнього бізнесу,

робити так, щоб інші країни також були в цій війні... Тобто, якщо ми покажемо ескалацію зі свого боку, і що на нашому боці поляки, литовці, французи, якщо не будемо боятися мати пілотів з цих країн – французів на “Міражах”, американських ветеранів – на F-16, якщо створимо таку бригаду тристоронню і задіємо на кордоні, путін почне кричати. Покажемо, що назад дороги немає, тоді вони в росії почнуть шукати, куди направити все це”, – цитує медіа пана Чалого.

Василь Чепурний на своїй сторінці у Фейсбук коментує виступ глави держави у Верховній Раді: “План перемоги від Зеленського – крім традиційного для артиста бла-бла, ультиматум Заходу: якщо за три місяці не pomoжете, то... А що то? Переговори з Кремлем шляхом відмови від Криму, Донбасу, Бердянська, Мелітополя, Токмака, Маріуполя, Олешок, Каховки, Генічеська, Скадовська та інших українських міст? Замість того, щоб оголосити переведення економіки на воєнні рейки, пришвидшити ракетну програму, яку почав був Порошенко і згорнув Зеленський, сформувати уряд національної єдності, як це першим ділом зробив був Черчилль у Другу світо-

дідусів, які шукають українського контенту для дітей різного віку. А також він буде цікавий для тих, хто цікавиться українським фольклором.

“Цей проект особливо мені дорогий, бо, почавшись з особистого інтересу, він переріс у щось набагато більше – пошук коріння, копання вглиб. І мене захоплює, що у процесі цього дослідження я виявила, що в усіх українських коліскових є багато спільних сюжетів і спільних мелодій. І, як на мене, це також важливо. І, звичайно, мені приємно мати змогу поділитися цими надбаннями з іншими українцями”, – зазначила Елла Євтушенко.

Підготував Ігор ЗОЦ

Запрошуємо!

31 жовтня (четвер) у Києві, в приміщенні Національного музею літератури України (вул. Богдана Хмельницького, 11, поруч зі ст. метро “Театральна”) відбудеться презентація нової діалогії Богдана Гориня “Під ковпаком окупантів” (видавництво “Ярослав Вал”).

Початок презентації – **15:00**.

У діалогії велика увага присвячена аналізу природи російського імперського шовінізму за період від Сталіна до Путіна. Показано страшні злочинні засоби імпершівінізму – відкриття лабораторій з виготовлення і застосування біологічної та хімічної зброї.

Презентацію вестиме директор Інституту літератури академік Микола Жулинський.

На презентацію запрошують: Національний музей літератури України, видавництво “Ярослав Вал”, автор діалогії “Під ковпаком окупантів” Богдан Горинь.

Микола ПРОЩУК

Продовження.

Початок в ч. 34—41 за 2024 р.

Початок 1944 року. Утворення Групи "УПА-Південь"

Чому ж у таких неймовірно важких умовах, перед приходом грізного озброєного ворога, перед лицем неминучої смерті, повстанці не прийняли пропозицію Луки Павлишина-Ігоря про розпуск УПА і складення зброї, тобто про капітуляцію? Хіба вони не знали, що їхня армія погано озброєна, недостатньо вишколена й оснащена? Думаю, що все це і повстанські командири, і рядові повстанці прекрасно знали й усвідомлювали. Напевно, багато з них не дуже й сподівалися на можливе майбутнє зіткнення двох союзників СРСР та США і Англії після розгрому Німеччини. Але вони твердо знали, що та нелюдська система, яку встановили більшовики, є неприйнятною для кожної нормальної людини.

"Рабоче-крестьянская власть", як по-фарисейськи назвали свій диктаторський режим сталінські опричники, мільйонами знищувала тих же робітників і селян, тримаючи їх у страху і покорі. Українські повстанці добре розуміли, що означає для них здатися на "милість" переможців-більшовиків. Дуже гіркою здавалася їм та "милість". Не уявляли собі, як вони зможуть, навіть зоставшись живими, впрягти шию в колгоспне ярмо і, під регіт і маювання більшовицьких ставленників, покійно тягнути це ярмо до самої смерті. Така "перспектива" була явно не для них. Але навіть таке "щастя" було недоступним. Дехто з повстанців ще до війни перебували в більшовицьких тюрмах і добре знали, що собою представляє цей комуністичний "рай".

Тому так холодно були сприйняті українськими повстанцями "розумні" аргументи українського інтелігента Л. Павлишина про необхідність капітуляції. Так, Павлишин передбачав велике кровопролиття і намагався уникнути його. Але кожен повстанець подумки питав себе: "Невже смерть на полі бою є найгірше лихо на світі?". І сам собі відповідав (бо в його жилах текла все-таки козацька кров): "Напевно, гіршим від смерті є животіння в полоні, вічне рабство-кріпацтво, якими б воно красивими словами не прикривалося".

Ні, не могли жити в утвореній більшовиками нелюдській тоталітарній системі справжні Українці. Почалася напружена робота — створювалося нове бойове з'єднання — Група УПА-Південь.

Через декілька днів після військової ради в Батьківцях відбулася нарада вузького кола коман-

Воскресіння через пів століття

дирів, на якій йшлося про практичне вирішення питань, пов'язаних з утворенням Групи УПА-Південь.

"Нарада про створення УПА "Південь" проходила у вузькому колі найдовірених командирів, серед котрих, крім мене, були присутні полковник Полтавченко, наближений Леміша Кропива (визначивши Василя Процюка-Кропиву тільки як "наближеного до Василя Кука-Леміша", Лука Павлишин-Ігор виявив тим свою необізнаність з тогочасними реальними справами в Групі УПА "Богун". — М. П.), Еней — від УПА "Північ" і знайомий мені "генерал-майор", як він себе величав, Микола Свистун, родом з Радеківщини.

В основному говорив Леміш, ділячись своїми планами. "Провід сподівається від нас активних дій у близькому часі. Наш головний рубіж — Дніпро. Мусимо дійти до нього крізь фронт, крізь небезпеку. Я жив там кілька років, знаю обстановку й тамтешніх людей. Політична ситуація сприятлива для нас, люди — ширі українці, не дивлячись на те, що дехто не вміє навіть говорити по-нашому. Зрушимо, розпалимо всю Україну. Можливо, саме нам доведеться повторити подвиг холоднорців і принести більше користі для народу, ніж вони принесли. Ми вже сьогодні змусили про себе гомоніти всю німецьку імперію. З нас хочуть мати спільників гітлерівці. Це вже не ті знахобнілі, гордовиті завойовники, котрих ми бачили в 1941 році. Та перед нами стоять інші завдання — не допомагати, але й не шкодити тому, хто програє. А ослаблювати з тилу того, хто грає війну. Чисельність наших формувань подвоюється і потроєється.

Зорганізувавши наявні сили тут, ми рушимо на південь, де біля межі з Галичиною чекають нас потоки свіжих, не здеморалізованих більшовицькою пропагандою сил (виділено мною. — М. П.). Ми — передова лавина ОУН, що збудить стихію, приспану Москвою. Хто був на конгресі народів (очевидно, мається на увазі Конференція поневоленних народів, яка відбулася 21-22 листопада 1943 р. в с. Бударж (Ілляшівка. — Г. Д.) на півдні Рівненщини. — М. П.), той знає, як настрої бродять, нуртують серед наших сусідів, далеких і близьких. Ми, врахувавши це, послали представників майже всіх національностей з відзовами до пригноблених народів по цю й по ту сторону фронту. Будемо сподіватися нових зрушень. Більшовицькому колосу на його глиняних ногах не втриматись!

Дивлячись на мене, Леміш сказав: "Рекомендую для знайомства свого заступника по військовій підготовці та розвідці Ігоря. Його кандидатура затверджена головним проводом".

Присутні загомоніли, що знають мене як досвідченого військовика.

"Що він знаючий і знаний вам, то добре. Треба тільки тобі, Ігор, позбутись власного способу мислення й більше прислухатись до того, що думає провід. Жодних сумнівів бути не може. Нам виконувати поставлені проводом завдання. Тепер про головне — з чого будувати нашу армію. **Поважани всіма Еней і Савур передають нам**

декілька куренів "Кодака". Є значні сили й на Радеківщині, звідки наш друг Рубан обіцяє їх перекинути у Холодний Яр. Один із куренів "Кодака" діє в Трансністрії (тобто в румунській окупаційній зоні на Буковині. — М. П.). **Крук повів свій курінь на Вінниччину — вони теж переходять в УПА "Південь"** (насправді в цей час курінь Крука проводив рейд в південно-східній Галичині. До Кам'янець-Подільщини, куди наказано було Крукові провести цей пропагандивний рейд, курінь пробитися не зміг. — М. П.). **Справа за налагодженням зв'язків. Це дозволить централізувати владу, скоординувати роботу штабів. Найголовніші сили треба ще зорганізувати й на вербувати із загонів УНС та наших прихильників у районах на шляху просування.**

"Через певний час, після марудної роботи, більш ніж п'ятитисячна УПА "Південь" народилася, її серцевину становили підрозділи "Кодака", курені шуцманів Боровця, переформовані нами, декілька куренів з колишніх поліцаїв, невелике з'єднання, що діяло в Трансністрії, курені Рубана й Батька. (Тим Лука Павлишин-Ігор підтверджує факт підлеглості всіх південних формувань УПА, в тому числі і куренів Омеляна Грабця-Батька Штабу Групи УПА-Південь. Цей факт не був відомим багатьом дослідникам і тому не завжди чітко висвітлювався в історичних працях про УПА, в тому числі в найбільш поширеній праці "Українська Повстанська Армія" Петра Мірчука. — М. П.). Формувався також інтернаціональний курінь з радянських військовополонених та дезертирів. Це було піше військо з поодинокими відділами кінноти.

Чисельність усіх військових підрозділів УПА, без врахування деяких загонів з'єднання "Кодак", а також розрізаних частин ОУН і шуцполіції, що відступали перед навалюючим фронтом, становила понад десять тисяч чоловік".

Отже, в кінці січня 1944 року на Південній Волині було створено потужне повстанське бойове з'єднання — Група УПА-Південь. Група за задумом її командира Василя Кука-Леміша мала провести рейд по південно-східній Галичині і поповнити там свої ряди за рахунок припливу свіжих сил. А потім, розділившись на малі, але добре вишколені й оснащені підрозділи, повстанці повинні були перейти лінію фронту і зосередитись в Холодному Ярі, звідки й розпалити "огонь новий".

З 18 по 27 січня 1944 року на поліському відтинку фронту було тимчасове затишшя. Всі сили і увага командування червоної армії були направлені на розгром німецького угруповання поблизу Корсунь Шевченківського на Черкащині. А 27 січня червона армія знову почала наступ на Поліссі (Рівненсько-Луцька операція). Майже не зустрічаючи опору німців, вже 2 лютого більшовики захопили міста Рівне і Луцьк, вклинившись в німецьку оборону далеко на захід. Тепер загроза для військ УПА, які дислокувались на Південній Волині, була не тільки із сходу але й з півночі. Стало очевидним, що рейд на південь є необхідним і для уникнення від фронтального зіткнення з червоною армією, яка

тепер готувалась для наступу з Полісся на Південну Волинь. Лісів на Південній Волині було не так багато і заховати в них багатовчисельні загони УПА було неможливо, Треба було відвести їх далі від фронту, врятувати від неминучої загибелі.

А Кропиві належало ще сформувати курінь з поліцаїв, які прожогом втікали на захід перед червоною навалою. "Всі справи групи Південь, сполучені з переходом фронту, здавались розв'язаними, крім справи української поліції зі східних областей, що потрапила до нас. Після роззброєння вони були розміщені по селах, де переходили ідеологічний вишкіл. Вони вимагали від УПА повернення їм зброї. В селах Залісці, Сошиці та Забара зібралось їх біля 300 осіб — факт, якого не можна легковажити. Командування УПА почало ладнати конфлікт. Курінь поліції втілено до групи Схід і помалу почали стягати для них решту зброї від окремих станиць та боївків. **До цієї справи мав також якийсь відношення командир Кропива, бо вислав мене кілька разів з дорученням до провідника Леміша та полковника Ігоря**" (виділено мною. — М. П.).

Під кінець місяця (листопада 1943 р. — М. П.) центром зацікавлення усіх відділів, боївків, селян з дерев'яшками-дубинами, стає асфальт і доколичні пришосейні села. Тут здобується зброя. Різним способом, а найчастіше договорами при помочі горілки, переводиться роззброювання фольксдойчів та шуцманів. Більшість — українці з Чернігівщини. Ненавидять німців, а ще більше бояться більшовиків. Виявляють охоту воювати, просять дозволу лишитися із зброєю в рядах УПА. Створено пропагандивні 3 чоти, розміщено понад асфальтом для покращання роботи. Решту розділено по селах. Для нас реальна користь — зброя і підірвання сил ворога в запілі. Та може бути і на майбутнє, бо повівши серед них належну політвиховну роботу і приєднавши до себе хоч 30 відсотків можемо кинути їх до роботи після приходу червоних у їх матірні терени".

Інструктор школи підстаршин старший лейтенант Альоша став зрадником. Він підступно вбив українського патріота майора Байду і перейшов до червоних. Місцеперебування школи підстаршин поблизу хутора Зелений Дуб стало відомо ворогам. Кропива відає наказ Максу перевести школу в більш безпечне місце — до Суразького лісу. Макс згадує: "Командир Кропива був в той час у селі Велика Іловиця. Його становище було: командир військового вишколу Групи УПА-Південь. Він призначив мене, з наказу штабу, своїм заступником. Таким чином я знову почав працю в ділянці вишколу. Малий гурток людей, кілька підручників та карт, чистий папір та машинка для писання на столі селянської хати творили весь наш кабінет. Кропива часто їздив до штабу, привозив нові накази та вказівки, а з хорунжим Борисом писали інструкції вишколу та розсилали їх по відділах".

Час був дуже дорогий. Кропива не гаяв ні хвилини. Пильно дивився в очі кожному випускникові старшинської, чи підстар-

шинської школи, пронизуючи своїм поглядом душу, намагався поставити кожного молодого командира на те місце, де той зможе найкраще проявити себе, принесе найбільше користі для справи визволення України. Багатьох випускників він знав особисто, бував з ними в рейдах, бачив у боях. І сам направив їх на вишкіл. А тепер перед ним стояв вже не наївний юнак, а молодий командир Української Повстанської Армії. Знайомий і незнайомий. Підтянутий, зосереджений. Щось нове — рішуче і тверде — з'явилося в його рухах. Такий не підведе! Теплішав напружений погляд Кропива. Хотілось поговорити з юнаком більше, дати декілька дружніх порад. Але часу на довгі розмови не було.

До середини лютого йшло формування і відправлення в рейд нових частин. Повстанці покидали Антонівську Республіку, яка тепер зоставалась без їхнього захисту. Опустіли села принашкли перед приходом нового-старого лиха. Засмучені люди з тривогою дивилися вслід відступаючим частинам. Згадували довоєнне московсько-більшовицьке свавілля, "прінади" колгоспного "раю", завалені трупами українських патріотів тюремні двори в Дубно і Крем'янці. Що їх тепер чекає?

Вже на початку лютого перші бойові курені новосформованої Групи УПА-Південь вирушили в похід.

"На початку лютого Леміш зі штабом і деякими частинами приєднався до основних сил і повів армію далі, на південь".

Курінь за куренем, сотня за сотнею тихо і організовано покидали місця свого постою і відходили на південь. Рейд проходив через село Угорці, містечко Вишнівесь, села Коханівку і Вербоवेश. Кінцевою точкою рейду було село Колодно, яке знаходилось на самому волинсько-галицькому кордоні. У другій половині лютого в селі Колодно перебували на постой Штабу Групи УПА-Південь, курінь Степана Савчука-Наливайка, польова жандармерія, розвідка, господарські і санітарні частини — всього близько двох тисяч осіб.

Сьогодні ми можемо вести довгі дискусії з приводу того, чи доцільним і виправданим був тоді цей незвичайний рейд. Адже повстанці виходили великими зосередженими частинами з лісів Південної Волині і далі переходили по незалісненій відкритій місцевості, постійно наражаючись на небезпеку. Їхні дії тут більш подібні до дій добре оснащеної регулярної, а не партизанської, армії. Чи виправданим був такий ризик? Чи не краще було відходити не на південь, а на захід, зберігаючи життя і сили на майбутнє? Такі думки виникають сьогодні під час вивчення цих історичних подій. Але так раціонально роздумуючи, ми забуваємо про найважливіше: українські повстанці йшли по своїй рідній землі, яка давала їм силу набагато більшу, ніж будь-яка зброя. Це в зайшлому, хоч і озброєному до зубів окупанта, земля завжди горить під ногами. А своїх дочок і синів вона ніколи не зрадить і не видасть.

Далі буде.

“Мова і нація”: повертаючи українську екзистенцію

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
к. філол. н., Інститут літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України,
секретар НСПУ

Нове (сьоме) перевидання книжки “Мова і нація” (Тернопіль, 2024) Ярослава Радевича-Винницького й Василя Іванишина засвідчує, що сьогодні ми потребуємо переосмислення нашої новітньої історії передусім в аспекті усвідомлення гуманітарної політики минулих десятиліть. Це видання чітко засвідчує, які помилки були зроблені від часів здобуття Україною незалежності й на що потрібно було звернути увагу, щоб зміцнити гуманітарний щит і зрозуміти, що без грамотної продуманої й реалізованої мовної політики, без зміцнення національної ідентичності неможливо сформулювати наратив національного майбутнього. Без цього Україна перебуватиме в словому полі “руського міра” (що, зрештою, й сталося), який сьогодні перетворився на рашизм, котрий знищує українців у буквальному сенсі.

У “Мові й нації” професори Ярослав Радевич-Винницький і Василь Іванишин переконливо пояснюють, що мова — це не лише інструмент комунікації; вона відіграє особливу роль у суспільстві, яке прагне подолати негативний досвід колоніалізму. Автори вдаються до дефінітивного креслення важливих понять (“Мова і держава”, “Мова та ідеологія”, “Мова і політика”, “Мова та історія”, що фактично є окремими розділами книжки), із яких мало б складатися наше політичне й соціальне буття в Україні після 1991 року.

Як зазначено в анотації до видання, “Мова і нація”, авторства викладачів Дрогобицького університету, вперше побачила світ 1990-го року в бурхливі часи розпаду совєтської імперії та розгортання чергового етапу українського національного відродження”. Сьогодні розуміємо, що такі прості речі, як мовний мова й ідеологія, мова та історія, простір медіа, розважальний контент на телебаченні й радіо — все це чинники формування уявлення нації про себе, репрезентації її національної креативності, яка може бути успішним інструментом зовнішньої політики, культурної дипломатії тощо. Видання “Мова і нація” читаєш легко, тут немає складних наукових пояснень, натомість простими слова-

Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація: Тези про місце і роль мови в національному відродженні України. Тернопіль: Видавництво “Крила”, 2024. 224 с.

У такому разі будь-яке насміхання над національними символами є не просто порушенням конституційних норм, а екзистенційною загрозою.

Мова — це не тільки чинник державотворення, який має захищати держава, це також інструмент розкриття власної самості в часі й просторі. Книжка “Мова і нація” Я. Радевича-Винницького й В. Іванишина пояснює, наскільки важливим для кожного є мовна ідентичність, яка має корелювати з традиціями, закладеними на українській землі впродовж століть.

Із погляду російського імперського міфу українська історія, мова та культура — це розважальний компонент маленької “екзотичної” спільноти, яка може бути інспірацією для імперського наративу. Але автори книжки показують, що важливо, аби наша повага до мови й культури була чинником інспірації національного духу, який потребує консолідації. І лише з такого консолідованого простору можливо створювати модерні культурно-мистецькі продукти, які будуть захоплювати інші культури й, відповідно, формувати позитивне ставлення до України в світі.

Ярослав Радевич-Винницький і Василь Іванишин пояснюють, що зовнішній світ приваблює те, що має обличчя, що є самобутнім, оригінальним мистецьким продуктом, що має естетичну цінність і формальну завершеність. Складно творити повноцінну культуру в умовах вивіреної гуманітарної політики, коли урядові інституції інкорпоровані в російський великодержавний міф, а представники українського політикуму відверто знушаються з ціннісної парадигми українського світу. На жаль, такі явища часто спостерігалися після 1991 року, й належна гуманітарної політики не було сформовано. У цій книжці багато філософських сентенцій, афористичних окреслень стосовно мови, свідомості, ідентичності, історії, наприклад, див. розділ “Що таке мова” (с. 83–87).

Усе це засвідчує, що “Мова і нація” — книжка, яка має бути настійною для кожного, хто хоче зрозуміти квінтесенцію українства. Двоє визначних науковців змогли в простий спосіб створити

своєрідний мініпосібник для тих, хто сьогодні хоче зміцнити в собі національне ество. Таке зміцнення передбачає апелювання до минулого, розуміння, яких помилок було припущено протягом тридцятилітньої історії незалежної України.

Знову ж таки важливо увійти в простір минулого, щоб побачити, що такі небезпеки час від часу можуть з’являтися в політичному просторі вторгнення з боку російського міфу, постаємо об’єктом цинічного й бруталного втручання з боку великодержавного наративу, який прагне обґрунтувати перед зовнішнім світом своє право на український простір. Власне, в такій парадигмі український світ мислиться як щось редуковане, що не може являти собою повноцінного буття.

Автори книжки “Мова і нація” показують, у який спосіб відбувалися такі маніпуляції в просторі української гуманітаристики, яким чином проросійські налаштована політика стримувала український ренесанс і сприяла гібридизації наших просторів. По суті, така гібридизація і призвела до війни. Сьогодні ми розуміємо, що росія протягом останніх 30 років остаточно потонула в власному міфі “великої месійності”, імперськості, яка не визнає кордонів і не має жодної поваги до Іншого. Це втручання посилювалося за допомогою медіа й транслювалося в українському гуманітарному просторі, що ми самі втратили віру у власні сили й власну національно-історичну самобутність.

Культурний контент відповідно до стратегій російської міфотворчості мав сприйняти внутрішній гібридизації й поступовому розчиненню національної самоідентифікації. Мовна політика мала утверджувати ідею підпорядкованості українського російському. Все це підтверджує філософські максими, які в європейському інтелектуальному континенті добре відомі в XIX–XX століттях: неможливо побудувати державу без національної компоненти. Лише тоді, коли кожний громадянин органічно вписаний у тисячолітню історію держави, яка мала визначні здобутки, яскравих представників, національних героїв та ін., тоді він у жодно-

му разі вже не є об’єктом імперських маніпуляцій. Розуміння своєї належності до тисячолітньої культури робить тебе незначним для імперських вірусів, гібридних маніпуляцій в умовах імпліцитної війни з твоєю історією, мовою та культурою.

“Мова і нація” показує, що війна проти української мови й нації тривала всі десятиліття від здобуття української незалежності.

Те, що вчора здавалося неприйнятним, що могло бути соціальним тригером і викликати нерозуміння, сьогодні в умовах відвертої війни з рашизмом сприймаєш інакше. І такі книжки дають можливість підсумувати все те, що потрібно акумулювати, щоб іти в майбутнє усепереможної України. Ця книжка показує, як російська політика будувалася на неправді й маніпуляціях, гібридних стратегіях, що підточували національне ество, бо закладали в українцях небажання розуміти цінності мови та культури для свого щоденного життя. Фактично імперська політика сприяла формуванню покоління “без ґрунту”, духовних манкуртів, людей, які не прагнули пізнати свого історичного минулого й своєї культури, бодай модерної культури XX століття, що мала вершинні естетичні з’яви і що перебувала в постійному зіткненні з імперською системою, котра її фізично знищувала.

“Мова і нація” є компендіумом найважливіших знань для кожного громадянина сьогодні про те, чим є мова, історія та культура. Книжку читаєш на одному подиху. Вона прояснює складні речі, але в простий спосіб і за допомогою простих формулювань. І в цьому соціальна значущість таких видань, які можуть допомогти читачам відновити в собі потребу іти до власного національного буття, пишати своєю мовою та культурою, усвідомлювати власну ідентичність у системі ціннісних категорій української нації й української держави.

У цьому сила книжки “Мова і нація”, її важливе значення для відбудови здорової гуманітарної політики усепереможної України, яка сьогодні виборює своє право на екзистенцію в майбутньому. Залишається вірити, що ця книжка буде представлена в усіх бібліотеках країни і знайде максимально ефективний шлях до читачів.

Володимир СТЕЦЮК

Усвідомлення України через пісенну молитву

У Fundacja Kocham Debniki (м. Краків) відбулася дивовижна вистава-містерія “Юдита Переможниця”, представлена авторами-виконавцями як своєрідна молитва за Україну.

Галини Менкуш) або пісню “Тернова ружа” (сл. Володимира Іванишина, муз. Галини Менкуш).

Балада “Ворони” присвячена пам’яті жертв Голодомору 1932–1933 років, організованого в Україні сатаністським сталінським режимом. У творі ворони символізують руйнівника, викрадача і, зрештою, смерть, яка чатує на душу людини. Та все ж ангели смерті викрасти душу вільної людини не можуть і відлітають ні з чим, викрикуючи: “Ви вільні і божевільні”.

Автор іншого сакрального тексту “Тернова ружа” народився в Сибіру, куди його батьки були заслані сталінським режимом, а

його пісні були заборонені радянською цензурою. Зрештою був убитий, ймовірно, співробітниками КГБ. Тернова ружа є алюзією тернового вінка, який випало нести на своєму історичному шляху й Україні.

На таких ключових сюжетах і символах жертвовної боротьби, власне, й побудована музично-поетична композиція “Юдита Переможниця”. І вся оця містерія з її потужною і надзвичайно складною гамою почуттів передається через чарівний спів під акомпанемент бандури і через епічне слово, якими майстерно володіє чудове подружжя — відо-

ма бандуристка з України Zoriana Grzybowska і польський візіонер, культуролог і екскурсовод Artur Grzybowski — автори-виконавці цієї дивовижної молитовної вистави.

Тож слід подякувати красно авторам-виконавцям за їхню зворушливу музику і слово, що стали проникливою молитвою за Україну в цей чи найскладніший період її історії. І цю молитву мають почути якомога більше людей у різних куточках світу. Адже усвідомлення України

якнайширшим колом людей — це шанс уникнути помилок, які трагічно відбилися на долі українців у минулому і можуть не менш трагічно відбитися на долі усього світу в майбутньому.

“Після проголошення Незалежності України продовжували жертвовно боротися з, як писав Василь Симоненко, “байстрюками катів осатанілих”.

Вшанували пам'ять державника

На урочистий захід з нагоди 95-ї річниці з дня народження Дмитра Васильовича Павличка (1929–2023) до Національного музею літератури України завітали відомі українські письменники, вчені, політики, громадські діячі, шанувальники сучасної української поезії, зокрема Ольга Андріяшик, Станіслав Аржевітін, Василь Василяшко, Оксана Гандурська-Павленко, Михайло Герасимчук, Микола Гладкий, Богдан Горинь, В'ячеслав Гук, Олена Даниленко, Андрій Демищенко, Юрій Дорошенко, Дмитро Дроздовський, Микола Жулинський, Іван Заєць, Петро Засенко, Ігор Зоц, Віктор Омельченко, Світлана Короненко, Володимир Кузьменко, Василь Куйбіда, Мирослав Левицький, Іван Малкович, Софія Майданська, Василь Неволов, Анатолій Паламаренко, Сергій Пасько, Леонід Петровський, Борис Понмаренко, Максим Рильський-молодший, Раїса Сеннікова, Михайло Сидоржевський, Сергій Тримбач, Тетяна Фольварочна, Дмитро Чистяк, Ярослав Черногуз, Ніна Шаварська, Олександр Шугай та інші, а також провідні солісти Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки Дмитро Цимбал і В'ячеслав Дяченко, які дуже майстерно виконали знамениту пісню на слова Дмитра Павличка “Два кольори” і пісню “Я стужився, мила, за тобою...” (акомпанувала заслужена артистка України, хормейстерка і композиторка Ірина Мельниченко).

Модератором заходу був голова НСПУ Михайло Сидоржевський.

Заступниця директора Національного музею літератури України Раїса Сеннікова зазначила, що попри складний час війни музей намагається працювати повнокровно, а вшанувати пам'ять видатного сина України Дмитра Павличка – це велика честь для музею. Вона підкреслила, що Дмитро Павличко – геніальна особистість і велет духу, який належав до світу свободи і сонця. Також пані Раїса презентувала виставку книжок поета, зауваживши, що ці книжки надійшли до фондів музею з архівів багатьох письменників. А ще музей зібрав надзвичайний фотоархів Дмитра Павличка, цілу низку перекладної літератури. Також поет ще за життя подарував

музею рукопис “Двох кольорів”, представлений на виставці.

Михайло Сидоржевський зазначив, що Дмитро Павличко – це людина-епоха, світоч національного відродження новітніх часів, наша легенда, наша славетна історія, він один із найпотужніших письменників в українській літературі і державний діяч, який самовіддано й жертвовно працював на розбудову України, він був одним із найпотужніших лідерів громадської думки і попри своє непросте життя, зміг реалізувати себе і як талановитий поет, і як блискучий перекладач, і як політик, якому боліла доля України. Також голова НСПУ повідомив, що Спілка письменників, аби гідно вшанувати пам'ять видатного митця, звернулася до Івано-Франківської та Львівської міської і обласної влади з клопотанням увічнити ім'я Дмитра Павличка; до громади с. Стопчатів, де народився поет, з пропозицією присвоїти школі цього селища ім'я Дмитра Павличка; порушила питання про заснування літературної премії імені Д. Павличка, підготувала відповідний проект цієї премії і надіслала його на розгляд до Кабінету Міністрів України. Пан Михайло повідомив, що про поета готуються спогади і прочитав спогад про похорон Дмитра Павличка зі своєї книжки “На межі світла і пітьми. Публіцистика

2015–2023”.

Директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України Микола Жулинський згадав, як під час Революції гідності Дмитро Павличко був на трибуні днями й ночами, підтримував волю людей. Також Микола Жулинський прочитав пророчі рядки поета, написані далеким 1991 року:

*Коли надійдуть танки й бетеери,
І вдарить по знаменах кулетом, –
Ті вмруть, а ті сховаються в печери.
Та на Майдані лишисться поет.*

Пан Микола підкреслив, що Дмитро Павличко болісно й наполегливо відстоював незалежність України, він був і залишається унікальною людиною в історії нашої державності, а його нелегке життя – це жертвне служіння державній справі.

На заході також виступили: українська письменниця, журналістка, секретар НСПУ Світлана Короненко, яка зазначила, що якби Дмитро Павличко жив у

якійсь благополучній західній країні, то він, імовірно, був би поетом-ліриком, проте доля його склалася так, що він став наперед поетом-трибуном; письменник Олександр Шугай згадав, як був редактором книжок Дмитра Павличка; український політик, громадський діяч, науковець, письменник, секретар НСПУ Василь Куйбіда підкреслив, що Дмитро Павличко вижив у жахливій тоталітарній системі й зробив для України дуже багато, бо з часів Івана Франка на українській ниві не було подібних титанів, його життя було складне, проте він став велетом на ниві українства.

Політик Іван Заєць зазначив, що ми вшановуємо пам'ять великої людини, оскільки Дмитро Павличко належить до кола покликаних, тих, хто присвятив своє життя служінню Україні, щоб наша нація жила вічно, тому нам треба заснувати серію книжок “Життя славетних людей” і починати писати історію України в постах, бо Дмитро Павличко був одержимий ідеєю незалежної української держави і людиною-дозорцем, хто першим виявляє ворога, першим вступає з ним у двобій, а ще він був людиною контрастів, тому його не можна засуджувати за штучні вірші на догоду тодішньої влади, цю проблему треба усвідомлювати у зв'язку з поколіннями і тим часом, у якому жив видатний митець, котрий працював, як міг, щоб розширити межі своєї свободи, тому треба увічнювати його ім'я, оскільки це наша духовна величина і наш духовний орієнтир.

На заході також виступили Іван Малкович, Богдан Горинь, Анатолій Паламаренко та інші митці.

За інформацією пресслужби НСПУ

Згадуючи Володимира Семистягу, хотів би зазначити, що з 2000 року він брав активну участь в ініційованих мною судових процесах щодо відновлення порушеного в Луганську та області конституційного ладу України у сфері функціонування української мови як державної.

На початку 2000-х років, за часів правління Леоніда Кучми, звернення до суду з позовами проти можновладців, особливо щодо забезпечення належного функціонування української мови як державної, зокрема, мої позови проти луганських органів влади, пострадянським населенням сприймалися, м'яко кажучи, як божевільня.

Боровся за український Луганськ

Ситуація загострилася, коли паралельно з цивільним позовом я звернувся до прокуратури із заявою про злочин, передбачений статтею 161 Кримінального кодексу України (далі КК України) – “дискримінація і розпалення міжнаціональної ворожнечі за мовною ознакою працівниками Луганського міськвиконкому, що може призвести до міжнаціонального конфлікту, втрати території та зміни державного кордону України”.

Усвідомлюючи можливу реакцію луганських колаборантів на вищезгадані звернення, продовження цієї правозахисної діяльності та досягнення позитивних результатів потребувало обов'язкового забезпечення процесу громадською підтримкою.

Володимир Семистяга активно сприяв громадській підтримці позовів та заяв про злочини. Це було дуже важливо і давало змогу далі продовжувати цю роботу.

Завдяки Семистязі громадськість підтримала позови проти Луганського міськвиконкому, прокуратури, Луганського міського УМВС в Україні (міліції), Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля та неодноразові заяви про злочин – розпалення міжнаціональної ворожнечі, до правоохоронних органів і вищих посадових осіб України (Президента України, Генерального прокурора та Голови СБУ).

Це створило суспільний резонанс, що привертало увагу не лише в Луганську, а й по всій Україні, до порушення органами державної влади та місцевого самовряду-

вання конституційного ладу у сфері функціонування української мови як державної. Іншими словами – до того, що органи державної влади та місцевого самоврядування здійснювали свої владні повноваження в неконституційний спосіб. Це мало фундаментальне значення. Окрім того, розголос зупиняв можновладців від прямого тиску та репресій проти позивача.

Спочатку мало людей бачили сенс у таких позовах. Саме тому Володимир Семистяга як голова Луганської обласної ВУТ “Просвіта” та очільник Українсько-канадського центру в Луганську, де збиралася проукраїнські громадські і політичні діячі Луганщини, зіграв значну роль, переконуючи інших, у забезпеченні громадською підтримкою вимог до вищих посадових осіб України – відновити порушений конституційний лад України на території Луганська та Луганської області у сфері функціонування української мови.

На зборах Луганської обласної Асоціації громадських товариств і об'єднань національно-державницького спрямування доводилося по три-чотири рази узгоджувати текст звернень до посадових осіб, але консенсусу ніяк не могли дійти. Хтось наполягав, що не варто “стріляти з гармат по горобцях”, а хтось переконував не загострювати відносини із владними структурами, бо вимоги про притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб органів державної влади, – “схоже на суїцид”. Закінчувалися збори тим, що ті, хто був проти звернень, не підписували їх.

На згадані звернення Асоціації надхо-

дили формальні відписки, зміст яких можна трактувати як явку з повинною про: системне знищення працівниками органів державної влади основних ознак національної ідентичності титульної нації України, зокрема української мови; порушення конституційного права громадян на всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; розпалення міжнаціональної ворожнечі за мовною ознакою, що призвело до анексії Криму та окупації окремих районів Донецької і Луганської областей.

На підставі цих листувань, формальних відписок, рішень суду та іншого мною у 2017 році опублікована збірка документів під назвою “Моя боротьба за мову”. Вона документально висвітлює “процес поширення нацистської ідеології “руського мира” в Україні, зокрема в Луганську, як плацдарм для воєнної інтервенції кремлівсько-терористичних військ в Україну під приводом захисту російськомовного населення”.

Сподівання, що ця збірка стане матеріалом професійного дослідження працівниками СБУ, залишилися лише сподіваннями.

Пам'ятаємо про Володимира Семистягу і всіх тих, хто після проголошення Незалежності України продовжували жертвовно боротися з, як писав Василь Симоненко, “байстрюками катів осатанілих”, наповнюючи республіку Україна українським національним змістом.

Сергій МЕЛЬНИЧУК,
правозахисник із Луганська,
лауреат премії Олексія Гірника

Анна МУКАН,

Відділ зв'язків із громадськістю імені Володимира Мукана Навчально-наукового інституту філології

У Конференції взяли участь 99 учасників, зокрема представники 8-ми структурних підрозділів КНУ імені Тараса Шевченка, 27 ЗВО України та трьох закордонних ЗВО. Конференція проходила у змішаному форматі. Охочі мали змогу бути онлайн та наживо на локаціях – у Головному корпусі КНУТШ та в Навчально-науковому інституті філології.

Пленарне засідання першого дня відкрила очільниця Лінгвістичного музею імені професора Костянтина Тищенка – докторка філологічних наук, професорка Ірина Голубовська. Вона нагадала учасникам, якою непересічною особистістю й видатним вченим був її колега: “Український патріот, визначний вчений, фундатор Лінгвістичного музею, який зараз гордо носить ім'я професора Костянтина Тищенка. А ще – геніальний мовознавець, перекладач, доктор філологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, автор понад 240 праць із різних сфер лінгвістики, знавець понад трьох десятків різносистемних мов”. Ірина Олександрівна побажала учасникам плідної роботи на вшанування пам'яті Костянтина Тищенка.

Наступною слово взяла докторка філологічних наук, професорка, заступниця директора ННІФ Олена Романенко: “Ми вписуємо перші рядки в літопис конференції, яка має стати щорічною, об'єднати студентів, випускників і колег Костянтина Миколайовича, а також усіх, хто професійно цікавиться лінгвострою”. “Погляди Костянтина Миколайовича не стримували жодні горизонти”, – зазначила Олена Віталіївна й передала вітання від ректора Шевченкового університету Володимира Бутрова, проректорки з наукової роботи Ганни Толстанової, а також від колег та адміністрації Навчально-наукового інституту філології.

Горизонти лінгвострою

У Шевченковому університеті відбулася Перша міжнародна наукова конференція пам'яті професора Костянтина Тищенка “Лінгвострою учора, сьогодні, завтра”.

З доповідями на пленарному засіданні виступили докторка філологічних наук, професорка кафедри української мови та прикладної лінгвістики ННІФ Лідія Пнатюк; арабіст, перекладач, дипломат, доктор філологічних наук, професор Валерій Рибалкін, докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу Олена Мазепова, завідувачка кафедри схилознавства імені професора Ярослава Дашкевича Львівського національного університету імені Івана Франка Ольга Максимів; доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу слов'янських мов Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Пилип Селігей та інші. Учасники конференції згадували знайомство і співпрацю з легендарним вченим, розповідали про результати спільних досліджень, а також викорис-

тання методів Костянтина Миколайовича у власних дослідженнях. Після пленарного засідання першого дня робота конференції продовжилася в онлайн форматі в межах 5-ти секцій.

Другий день конференції пройшов не менш продуктивно. Друге пленарне засідання відбулося в аудиторії Навчально-наукового інституту філології у змішаному форматі – учасники підключалися онлайн і виголошували доповіді наживо серед присутніх. До розмови про мовознавчий спадок “майстра лінгвістики” долучилися режисер, сценарист, фотохудожник, кандидат мистецтвознавства, викладач Київського національного університету імені Карпенка Карого Сергій Марченко; лейтенант ЗСУ, до війни – про-

фесор Житомирського державного університету імені Івана Франка, член-кореспондент НАН України Віктор Мойсієнко; докторка філологічних наук, професорка ННІФ та Тюбінгенського університету імені Ебергарда і Карла Марія Іваницька; кандидатка філософських наук, доцентка кафедри соціальних структур та соціальних відносин факультету соціології КНУ імені Тараса Шевченка Ольга Івашенко, кандидатка географічних наук, доцентка кафедри географії України Тетяна Купач та інші. Доповіді відзначилися міждисциплінарним підходом, аналітичністю, глибоким пошанівком до наукового спадку професора Костянтина Тищенка. Кілька разів спалахували жваві дискусії, що стало свідченням актуальності й живучості напрацьованих визначного лінгвіста. За тим учасники конференції продовжили роботу на трьох секційних онлайн засіданнях.

В останній день конференції відбулася екскурсія Лінгвістичним музеєм імені професора Костянтина Тищенка, яку провела Ірина Голубовська, нинішня очільниця унікального підрозділу Університету. Ірина Олександрівна представила меморіальну частину Лінгвістичного музею, розказала про структуру експозиції і про унікальний міждисциплінарний доробок геніального українського вченого.

Ангеліна КОБЕЦЬ,

вчителька української мови та літератури Очеретинського НВК Покровського району Донецької області

Із серця їдь
Не виправить зміїна
Семи тих літер
Слова – Україна.

Ці слова належать Ярославу Юрійовичу Гомзі, нашому земляку, публіцисту, просвітянину, активному учаснику дисидентського руху, співзасновнику Української Гельсінської спілки на Донеччині. Біографію знаного земляка і його поезії згадали учні та вчителі Очеретинської громади. Зустріч на літературних читаннях “Кольори Гомзівської долі” відбулась наприкінці вересня, і не випадково. Адже 18 вересня 2011 року Ярославу Гомзі виповнилося 84 роки, а 22 вересня його серце перестало битися. Нелегко згадувати важкі сторінки життєпису пана Ярослава: голодне дитинство, примусова робота в Німеччині. Із подивом дізнаємось, що, перебуваючи в Німеччині, він багато читає:

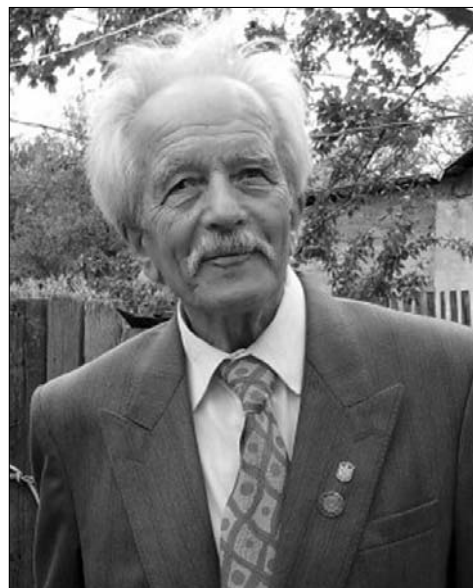
Тоді я згадував святі слова Шевченка,
Тоді вірші читав прекрасні Симоненка,
І бідний Петер Шлеміль йшов услід
за мною,

І сяєво Христа я бачив над собою,
Й стояла ти перед очима, ньєнко.

Згадуючи цей період, Ярослав Юрійович говорив про непереборне бажання читати, в автобіографії писав: “Весь свій заробіток вкладав у газети та книжки, які розповсюджував між оstarбайтерами-українцями”. Саме ця діяльність і стала приводом для арешту органами контррозвідки “Смерш” і засудження військовим трибуналом на 10 років позбавлення волі та 5 років позбавлення прав. Юнаку тоді було 17 років.

Сила духу цієї людини захоплює. Йому “досвідчені” радили: “Ти не признавайся, що українець, а кажи, що російський, і тобі легше доведеться в таборах”. Попри все

Кольори Гомзівської долі

він гордо заявляв: “Я – українець”. Ціна життя в'язнів Антибесу: “Якщо у мене свиня здохне, мені доведеться відповідати, а здохнете ви – на ваше місце інших пришлють”. Так відповів начальник на прохання ув'язнених дати їм картоплі, яку свині їдять. За кілограм гороху, що проніс у табір, аби порятуватись від голоду, отримав від “доброї” табірної судді один рік ув'язнення додатково.

Моє життя, мов дикий невідомий красвид:
Ідеши увєвнено по рівнім полі.

Нараз – провалля – й у багно летиши
І знову підіймаєшся поволі.

Цей вірш, повністю прочитаний учнями на зустрічі, показує нам глибину, невинність страждань героя і прагнення “життя нового”. “Автор надихає нас не здаватися, що б не трапилося, завжди мати надію і крокувати вперед до невідомого життя нового”, – таку думку висловив один з учасників літературних читань. Учні продекламували ще кілька поезій Яро-

слава Юрійовича, висловили свої почуття та бачення почутого. І знову з подивом і захопленням дізнаємось, що в таких нелюдських умовах Ярослав Юрійович знаходив змогу читати Костомарова, Драйзера, Лондона, Мопассана, Стендаля, Гюго.

Було що згадати старшому поколінню учасників літературних читань. Серед учителів багато учнів Ярослава Юрійовича, а в подальшому колег, адже пан Ярослав тривалий час працював в Очеретинській школі вчителем української мови та літератури, німецької мови. Ярослав Гомза 56 років жив у селищі Очеретині. Педагоги згадали простоту, доброту, ширість цієї звичайної “незвичайної” людини. На той час ніхто не знав про те, що за ним встановлено пильний нагляд КДБ: до 1972 року – таємно, а від 1972-го – відкрито. Як учитель – добрий, усміхнений, відкритий до спілкування. Стали в нагоді багатьом словнички з німецької мови та численні переклади текстів з німецької. Як наставник-людина, що завжди допоможе та підтримає, дотепний співрозмовник. А його відома бібліотека – єдиний прижиттєвий скарб – допо-

магала майбутнім філологам.

Це були перші літературні читання за творчістю Ярослава Гомзи на літературній мапі Донеччини. Першовідкривачами були учні та вчителі Очеретинського НВК (директор Н. В. Баль, учитель А. М. Кобець). Естафету передаємо іншим школам Очеретинської громади, бо вважаємо, що життя й творчість цієї непересічної людини треба досліджувати і надихатися гідним прикладом.

З любов'ю до України пан Ярослав пройшов усе життя:

Україно! Земле казкова!
Пісенна наша мати!
Турецька каторга, ординські пси,
Шляхетська лють,
Неволя царська
Не змогли тебе здолати.
Хто ще посміє зазіхати?!
 (“Безсмертя”)

Ми пишаємось нашим земляком, який доклав багато зусиль, щоб наша Батьківщина була вільною. Донести його пророчі слова до нового покоління – наше завдання. “Ярослав Гомза – людина-взірець”, – сказав педагог і письменник з м. Костянтинівки Донецької області Володимир Ляшенко.

Співчуття

20 жовтня 2024 року на 82-му році життя закінчив свій земний шлях Віктор Єгорович Антоненко – Почесний громадянин Слов'янська, Почесний краєзнавець Донеччини, Почесний краєзнавець України, лавреат премії імені Михайла Петренка.

В. Є. Антоненко тривалий час був начальником Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів, плідно працював на чолі громадської організації “Сіверський Донець – відродження”. Активно підтримував просвітян Слов'янська, українських літераторів, дослідників історії міста.

Світла пам'ять про Віктора Єгоровича Антоненка збережеться в пам'яті всіх, хто знав цього діяльного патріота рідного краю.

“Ми – гордий народ гордої землі. Нас не зламати. Нас не залякати”

Антонія ЦВІД,
лауреатка Народної премії
імені Тараса Шевченка

Україно, моя auri gena
Поєма-молитва

Досвітня молитва

Україно моя,
Моя auri gena!
Золоторожденна моя!
На мапі очей ойкумени
проявляєшся поступово,
як Мавка у дівич-вечір.
На твоїй обпаленій кроні –
пришепки трьохсотрічних круків неволі,
розгойдують ноти скрипичних звуків...
Народжуєшся спочатку,
як Фенікс із попелу.
Біжиш удогонь за собою, озираєшся
на себе,
стрічки губиш протоптом –
свої міти...

Вільна! У Світ летіти б!
А в спину тобі – стріли отруєні,
списи надшерблені,
дрони й ракети смертоносні,
за ноги гадюки хапають підступні...
Рвані рани залізують
від чужинської зброї...

Над ратним полем своїм витаєш
вічними привидами,
що повисли над ратниками,
застигнувши в їх останніх позах...
Коли б могли вони проявитися, –
то й дід Савур
на своєму золотому фаєтоні
видерся б із Савур-могили
й закричав не своїм голосом
від видовища –
скільки синів своїх ти згубила!

Тріщать бруньки на вітрі,
як щиглі на чолі степу.
І думка думку спобігає...
А твій Зоріастр, білозрів твій
все виворожує на серпанкових крильцях
ауга mediocritas –
золотої середини шукає...
Під золотими банями твоїми
Мову твою – Праматір мов –
чужинською перекиває,
“Яка різниця?!” – на весь світ промовляє...

...І возмолюся до тебе,
моя auri gena, золоторожденна моя!
Де Огненна ріка-всєобходисвіт –
Дніпр твій Славуа –
живить Любов'ю землі Оріяни, –
вовіки перебує в мені!
Середохресний хлібе,
святоше мирова,
Древо Життя мого,
я – твій рушник гаптований,
рута-писанка в серці тризуба твого.
Свисне кров з-під мого нігтя –
се твоя кров.

Йду на дороговказ,
тобою зажженний –
погасиш себе, шлях до себе втрапиш,
безпричальний твій погляд
виссе непроглядь безбачу
і стане по тобі пустизна сама.

Мова твоя – ліхтар твій,
що світить у Безчас.
Заки мова існує – існуєш ти,
Україно-Оріяно.
Не згаси свій ліхтар,
щоб не поглинув морок тебе
і землю твою
не відчужинив від тебе.

Одміни
свою одмінність од мене –
стань мною.
Стань Зішестям Духа на кожне
розвішане у безчасі
святе частування неодмінності.
Одчужинь од себе всяку разнощ,
що чужинить в мені,
цього бажит кров твоя і твій ген

у моїй клітині –
клітині твоєї плоти.

Залиш мені дух український
під моїми золотими Лаврськими банями.
Залиш мені єдину мову –
мою, правічну.

Ми – гордий народ гордої землі.
Нас не зламати.
Нас не залякати.
На амбразуру падаєм грудьми
ми за своє.
Нас не подолати!

Возлюби себе і воскреснеш!
І тоді у кожній чарунці єства мого
отай спахне свіча
пред образом Пречистої Диви –
для тебе.
Прийми слово моє, як почесь.
Тут. Де ріка-всєобходисвіт –
життєдайний Славуа твій –
живить Любов'ю
землі Оріяни-України.

Заграва над Україною

Благословляється на світ.
Сонячний суверт
 кине на оддаль почерез град Кия
золоті хоругви на піки тризубів...
Хвилі з волаючих очей, рук, голів –
розганяє вітер, а вони збурюються,
піняться, злютовуються все щільніше...

Палає небо над Україною.
кров тече Дніпром-Славутою.
В крові святі мечі наші святили,
в крові святих людей наших хрестили...
на лад чужинський,
порють животи
за прапор жовто-синій,
як чавачі...

Згасло сонце
за спиною схарапуженого Князя Тьми.
Прибуває в річку магна жовтогаряча...
Де її дельта, межі людьми?
Перли народжуються у глибинах.
І заглядає у твоє плесо Небо –
шукає у Тобі свого Дна...
У кристал твоїх віч вдивляється Безвіч
премудра...
Україно моя,
з корінням чужинське
вирви!
Пребудь мені, перебує у мені, перебує,
над вируючою річкою житейської вирви!

Молоді вруна

Хряснув грім у відволож,
ніби небо, підсковзнувшись
на хмарині, впало,
та й о бані розкололось.
Жигавиця в дуби вразила,
яко в трухлі ідоли.
В шоломи й кольчуги залізні
вбраються наші ратаї.
Замість рала – гвинтівки на плечі.

Дрони й ракети звідують
хмарами летять,
руть на шмаття землю обітованну,
щоб язика їй з горла,
як із дзвона Софії, вирвати,
щоб святих у церквах її на бісів обернути,
щоб люд український голим і босим
по світу пустити
щоб історію нашу
на весь світ своєю проголосити,
а свитителя Руси нашої
своїм батьком назвати,
та Батько знає рідних своїх дітей.

Ми – гордий народ гордої землі.
Нас не зламати.
Нас не залякати.
На амбразуру падаєм грудьми
ми за своє.
Нас не подолати!
Мокрий вчорашній сніг
відійде на безвік,
як біла смерть.
Його поховать бездзвінно.

Вісти ж Слово своє
на вселюдський світ,
Мово Пречиста,
заступнице січова,
радніш вісти.
Звідси, де одвіку
бджоли медоносять роями,
де Огненна ріка-всєобходисвіт
живить Любов'ю
землі України-Оріяни.
Пребудь мені,
перебудь в мені.
Прибудь!

Шевченківські суголосья Розділ

Предивний сон про царство Сварга
Володар Вирію і правітець арійців,
що винайшов Небесний зодіак,
господар справжній, не якийсь вурдак,
Сварог, живе в трисутті Древа-Трійці.

Творець вогню у зоряному царстві,
він змайстрував собі розкішний храм
(на зло всім вовкулакам і хортам),
на котрім царство Сварга обертається
як символ влади світла і добра –
над тьмою й мороком.
Дванадцять зодій –
сварожичі – його сини і доні.
У золотих палатах сине Ра.

Хрест-Сварга – то Сварогове знамено,
під ним владар на троні воссїда.
Частенько Зевс до нього приліта,
про справи побазікати буденні.
Бува Христос чи Будда в його царстві,
хоч всяк по-своєму творив сей світ,
все ж між богами – дружба і привіт,
то за богів лише земляни сваряться.

Зібралися усі боги на віче
у царстві Сварга. І прабог Сварог
вмокнув у небо золоте перо
молодика і вивів слово “Вічність”.
Вона й намалювалася за мить,
старійшині вклонилась й Будді гречно,
із Зевсом привіталася сердечно,
з Ісусом – все як етикет велить.
Агура Мазді кинула цілунок,
очима Заратустру провела.
Посїла трон господаря, взяла
стос фоліантів і анналів клунок.

– Оце, – сказала, – все, що на землі
лишає по собі прабабця Мудрість –
Светама, Парасельс, Сократ, Конфуцій... –
Святині істині...

Ці дари малі
як спадок всіх наступних поколінь
всі ваші вировчення і доктрини
у золотій я зберігаю скрині.
Я через них не відаю про лінь.

Та лиш одному віри я не йму,
чому вам у такім безмежжі тісно?
У кожного своя небесна пісня,
свій світ. Чому б не існувать йому?

Ось ти, Свароже, ти вже прастарий,
Месії молоді тебе закрили –
у них молодші і сильніші крила...
Зодіакальний сонячний твій рік –
то найвеличніше твоє творіння
і свастика, й тризуб, й вогонь живий,
Коваль ти й колеса, і плуга...
Чом же злий
Змій верховодить, ніби тобі рівня?

Так і відходять в вічність нещасливі
пророки оріїв – твоїх дітей...
Він серце виїда живцем з грудей...

– Це, либонь, про Тараса ти, вродлива?
Для нього в небі золоті палати.
Пророка не образит жоден Бог.
В Русалчинім сузір'ї є чертог,
опікується ним всевишня Лада...
Народжені у березіль, тоді,
коли родився Всесвіт і людина,
живий вогонь несуть в собі, як диво,
несуть у люди. Аж дивує Див.

Отак балакали собі про вічне
в країні Сварга Духи титанічні,
що як в бінокль, крізь Всевидюще Око
вивчають світ. Там затишно нівроку
Тарасові – українському пророку.

За нами звідти він спостеріга,
тому й охоплює його нудьга.
Й спогадує отих жінок прекрасних,
що Музами йому служили рясно.
А скільки сліз він через них пролив!..
Тарас і Музи – справді диво з див.
Тож часом він зринає із небес
на грішну землю.
Й кажуть всі: “Воскрес!”

Дума про Тарасове шастя

Міні-поєма
Боги, що в хмарах розгулялись,
мов хвилі, з гуркотом летять...
А над чолом твоїм, Тарасе,
двосічний місяць – ніби кат.

Сам проти ночі – згусток нерва.
Життя пустилось на хрести.
Твоя любов – як та Мінерва:
не осягти й не досягти...

А ти ж хотів дружину вірну,
хатинку білу й діточок.
Шукав ту музу до загину.
Не вздрів у дереви сучок...

На тих крутих зигзагах долі,
на арештантських тих вітрах
губились музи, як пантофлі,
й душа – на шмаття: крах та й крах!

І Лаврські пагорби, й Марія
із Седніва. Ти так радів:
заручини й ось-ось весілля...
Арешт навіки ж вас розвів.

Оксана, Ядзі і Софія,
Варвара, Ганна... і над усім –
Амалія, немов Месія,
спахнула сяєвом ясним

із акварелей „Жінка в ліжку”,
„Гарем”, „Марія”... Ніби сон.
Ї шукав – як Божу свічку,
як „золоте руно” Ясон.

Мистець і Муза – ось священний
союз небесний – на віки...
Та доля люта у печеру
холодну вкинула таки

на много літ в пітьмі конати:
все стало чорно – мов кажан
крилом закрив святі пенати.
Лиш морок, сирість, смрад і – жах...

Писать і малювать не вільно!
Сей царський вирок – ніби смерть.
І ти конав, конав повільно,
і серце порване ущерть...

Тюрма! Головорізи. Жарко!
І муштра, карцер, різки, стрій...
А в нагороду – Забаржала:
“Втікаймо в Персію мершій!”

І п'ять ночей палала ватра
й вогонь кохання, як пожар,

віз перекинутий – то хатка...
А вдосвіта – прощальний жар

в слюзах гасив... Летіли коні –
навік відносили любов...
І сиві волоски – на скроні.
Пустеля. Степ. Тарас. І Бог.

Не Персія й не Україна –
забутий Богом Мангитшак.
Піски. Солдатчина. Руїна.
І намертво закритий шлях.

Казашка Катя і Агата.
І Кара-куми. І Арал.
І безпросвіття. Й тьма проклята.
І муштра, карцери... Аврал!

Але зійшла зоря, і сила
над пеклом розпростерла рай.
Вернулася Анастасія
й Амалия. Гори й згорай!

Розбиту душу знов, як завжди,
клади жертвовно на вівтар.
Ридай на паперті „Пасажу”.
Народ ридає, й ти ридай.

„Месія!”, „Мученик!” – гукають.
„О що зробили з ним кати!”
Двигтять склепіння, плаче Каїн,
що встав з могили, – й плачеш ти!

Сховай вже папірця до фраку
з чужого драного плеча,
вріж „Заповіт” і „Гайдамаки”,
коли ще дух твій не прочах.

Коли ще палає серце
святим негаснучим вогнем –
хай вибухає, ніби скерцо,
хай заля вуликом гуде,

а потім... Потім – сум і тиша.
Кривавлять слово і пісні,
й любов, що душу приколише,
і сні прокляті, навсіні...

Амалия, і „Три русалки”,
і академіка звання...
І віртуозне твоє сальто,
стрибок у прірву – навманья...

І та зрадлива Ликеря.
І в серці – меч. Капіж зі стріх...
Й „Свята родина” Рафаеля...
Хоча б на чортовій сестрі

таки женось й домів – на кручі!
Тут вмру, а там би я воскрес...
Весни б діждати – і Ревучий
впаде до ніг, як вірний пес...

І ось вона – свята родина.
Заручини і почуття,
каблучки, й золотий годинник,
й сирітка Ганна – як дитя...

І шастя вже в руках тріпоче,
як білий птах... Ще день й ще день –
і вже весілля загуркоче
на всенський світ, й життя піде...

Поки ж – таємно місяць зійде,
освітить шастя двох сердець...
Однак підступна Немезида
не дасть ступити під вінець.

Що вже Лиха за плечі стала
і в очі глянула, ти знав,
збіг сходами – шукав кохану
й не встиг... Не встиг! Упав навзناк...

Вона прийшла. В сумній вуалі.
І розступилися мужі...
На твоїх грудях дві троянди –
як два увігнані ножі.

Твоя таємна наречена
ніким не впізнана пішла.
І до самісінької смерті
коханню вірність зберегла...

Ти відійшов – як згусток нерва:
життя пустилось на хрести...
Твоя любов – як та Мінерва:
не досягти й не осягти...

Фатальна місія від неба
тобі дісталась на землі.
Лишень Вкраїна-наречена
навік судилась тобі.

Ігор ЗОЦ
Фото із сайту бібліотеки
імені Павла Тичини

Далеко не завжди навіть маститі письменники збирають на презентації своїх книг вщерть заповнені зали чи аудиторії. На Лору Підгірну в бібліотеку імені Павла Тичини в Дніпровському районі Києва читачі пішли так, що не було вільного місця. Споглядаючи на присутніх, а це люди різного віку, дійшов висновку, що твори письменниці з Кам'янець-Подільського вони читали, а на зустріч прийшли послухати наживо, взяти автограф на тут же придбаній книзі. І все вдалося якнайкраще.

Треба зазначити, що історикня і журналістка Лора Підгірна дебютувала в літературі книгою „Червона Офелія”, що вийшла в 2017 році в серії „Український історичний вестерн”. Український розвідник Марко Швед з першої книги став головним героєм наступних і зокрема п'ятої книги „І велети падають...”. Вона побачила світ торік, але повертає нас у 1941-й: агенти МІ-6 Марко Швед і Ян Флемінг отримують завдання допомогти колегам по той бік Атлантики та завадити планам нацистів, які почуваються в Нью-Йорку як удома.

Сім років тому побачив світ історично-авантюрний роман Лори Під-

Коли детектив – не розвага

гірної „Омбре. Над темрявою і світлом”. І ось нові праці однієї з небагатьох українських письменниць, які пишуть детективи, та ще й з маловідомим широкому загалу історичним тлом.

Відтак авторка представила нові детективні романи „Вежа Мінерви” та „ORIENT. Близько до ворога”. Події відбуваються на початку ХХ століття у старовинному Проскурові (нині – Хмельницький) та на Близькому Сході.

Особливо захопила присутніх розповідь пані Лори про те, що роман „ORIENT” засновано на реальних історичних подіях і розсекречених документах архіву Служби зовнішньої розвідки України. Відбувалися ці події наприкінці 20-х років минулого століття головню в Туреччині, де отаборилася українська еміграція, втікаючи від червоного терору на своїй батьківщині. Виявляється, українці і, зокрема, головний герой – офіцер спецслужб УНР Назар Сотник – продовжували боротьбу проти більшовиків. А ті, звісно, робили

все, щоб фізично знищити своїх противників. Так рашисти за кордоном почали свою практику терору, яка триває ціле століття, і саме українці тоді були найбільшими ворогами сталіністів і першими жертвами теж. Росія не змінилася за цілий вік, але тепер у диктатора путіна на прищлі весь український народ...

Щоб відчутти атмосферу міста, де діють герої її книги, письменниця подорожує в Стамбул, де серед багатьох відвіданих локацій – цвинтар, на якому упокоївся один із українців, котрий згодом з'явився в романі під іншим прізвищем.

За словами пані Лори, їй пощастило познайомитися з одним із ветеранів СЗР, який і поділився великим масивом інформації про діяльність розвідки УНР за кордоном. Це унікальний випадок: не маючи власної держави, в еміграції, під постійним переслідуванням ворога – відчайдуш-но боротися за відновлення своєї України. А шансів на це тоді не було зовсім.

Між тим, письменниця вважає, що, виводячи з небуття цікавих людей, розповідаючи про їхні вчинки на вівтар України, ми створюємо тяглість нашої державності. Лора Підгірна називає такі постаті, як дуже діяльний, авторитетний представник уряду УНР у Стамбулі Володимир Мурський – несподівано помер 1935 р. у розквіті сил у віці 47 років; керівник української громади М. Зоц-Кравченко, депортований 1927 р. турецьким урядом без пояснення причин, доля невідома, а от його наступник Микола Забелло прожив довге життя і помер у Стамбулі 1967 р.

З добрим словом на адресу авторки на зустрічі виступила кандидатка філологічних наук, перекладачка Аліна Акуленко. Наведу цитату з її передмови до найсвіжішого роману про розвідника: „Марко Швед актуальний завжди. Бо він – суєстия нашого історичного досвіду. І героїзму. Такий собі невидимий герой поміж нас”.

Тому, як на мене, детективні твори Лори Підгірної мають особливо вагу і привабливість у ці буремні роки. Вони додають сил вистояти.

Євгенія ЮРЧЕНКО

Осінніми вечорами мала нагоду прочитати першу книгу талановитої житомирки Вікторії Краснопір. „Без тебе я не воскресну” – назва збірки поезій, есеїв та образків, яка нещодавно вийшла друком в Житомирі, авторка називає її „своїм літературним первістком”, а я назву „першою ластівкою”, з побажанням наступних книг, кожного разу з іще сильнішими сторінками-крилами.

Пані Вікторія працює в соціальній сфері, писати розпочала близько трьох років тому, але вже встигла стати переможницею в номінації „Проза” Літературного марафону „Відсіч-2023”, три есеї з творчого доробку Вікторії Краснопір можна прочитати в літературному альманасі „Відсіч”.

Можливо, саме постійна робота з людьми і для людей сприяє тому, що творчість пані Вікторії для широкого кола читачів – це твори про людей, для людей, тут оптимізм, людяність, емпатія переплетені із сумом, боєм, але попри все, з надією на світле майбуття.

Книга складається з чотирьох розділів, я почала читати із заключного „Сміятись

Любов завжди перемагає

Краснопір В. В. Без тебе я не воскресну. Поезії, есе, образки. – Житомир: вид. ПП „Рута”, 2024, 196 с.

можна”, адже маємо тепер потребу у дотепному, м'якому гумористичному слові, яке здатне лікувати душу. „Шубині науки” – слід перечитати всім, особливо жінкам, в чиему гардеробі є речі “з характером”. Якщо вчитатися уважно, заглибитися в метафори, то розуміємо, що не зовсім про шубу тут пише авторка!

„Попрошу без ярликів” – це буде зрозуміле тільки дівчатам і не тільки з “собою-за”. Тут і далі буду послуговуватися колоритними авторськими “фішками”. Мова творів жива, подекуди й не зовсім літературна, просто не рафінована, от і все, думаю, що це задум авторки.

Тим, хто хоче зануритися у 80-ті, також варто прочитати цю книгу, про таке собі “шастя” вісімдесятих минулого століття тут доволі яскраво написано, сторінок і назви не вказую, шукайте, дорогі читачі! Побувала я разом з авторкою цієї книги і в літньому дитячому таборі, і навіть у шкільному хорі. Про хор – історія окрема й повчальна, саме до дня працівників освіти.

„Кожна людина має свій, лише їй притаманний талант, лише власні здібності, які не позичиш та не підробиш”, – один із меседжів, які доносить Вікторія Краснопір читачам.

На віліллії скатертині часу пише Вікторія Краснопір свої записки, тематично поєднує вірші й прозу. Кожен читач неодмінно знайде щось своє у цій невеликій за обсягом, проте духовно об'ємній книзі. І не сумнівайтесь, адже любов завжди перемагає, свідчення цьому є в есе „Любов як сила” – один із творів, який хочеться виокремити, тим паче, що написано з використанням реальних подій нашого сьогодення.

У кожного є своя Голгофа і свій шлях до шастя, але кожна наша зупинка може стати зупинкою шастя, переконана літературна героїня Вікторії Краснопір.

„Діти воєнної пори. Негаласливі,

сконцентровані зайченята із сухими очима”, – пише пані Вікторія, і це наша реальність, наші діти. Читаю книгу і думаю, що, напевно, в нас у всіх тепер вмонтовано “функцію вижити”.

Книга Вікторії Краснопір – своєрідний щоденник, більшість образків, есе та віршів написані на основі реальних подій. Дещо так і лишилося, як сторінка із нотатника, наприклад, образок “З виставки картин Юрія Нагулка”.

Щодо теми картин, то варто звернути увагу на роботи Ольги Федорчук, яка створила чудові ілюстрації до книги “Без тебе я не воскресну” за мотивами творів Вікторії Краснопір. На обкладинці спочатку бачимо вишневий цвіт, а потім плоди. Так і слово, й книги. Спочатку вони оживають рукописами на папері.

Вірші пані Вікторії наповнені боєм за Батьківщину, мотивами-оберегами міст, мови, національних маркерів українства.

Поетеса родом із Запоріжжя, тому й пише вірш-прохання:

*Забинтуйте моє Запоріжжя,
Турнікет накладіть на Соборний.
Кожен вибух мов серце ріже,
Задихаюся димом чорним.*

Пише пані Вікторія і про знищення ворогом українських книг, утиски української мови:

*Щоб спалити українське слово,
Щоб не колють у зруди дзвін.
Знову вони цілять в тебе, мово,
Чорні аркуші птахами між руїн.*

Читаю книгу-первістка, народжену воєни, а так зримо постає абрикоса, яка задуляє людей своїми гілками, квітами, плодами від смертоносної ракетної небезпеки, пахне абрикосами й теплим літом осіннього дощового вечора, а це значить, що вміє авторка книги доторкнутися своїм словом до читача, подарувати справжні емоції суму, сміху, любови, затишку.

Олександр ШУГАЙ

Коли чую бурхливі, як море, звуки “Запорозького маршу”, одразу ж подумки бачу його, Євгена Адамцевича. Мого земляка. Роменця.

Народився Євген Олександрович 19 грудня 1903 р. (1 січня 1904 р. за новим стилем) на Полтавщині, в с. Солоницях поблизу Лубен, та всім серцем прикипів до Ромна — прадавнього міста над Сулою.

А запізнався я з ним ще школярем...

Уже на той час (п'ятдесяті роки минулого століття), не загубившись у тутешньому велелюдді, Євген Адамцевич був знаковою постаттю мого улюбленого міста. Улюбленого, бо, казали, таких розкішних каштанових скверів, як у нас, не має жоден інший райцентр не тільки в Сумській області, а навіть у цілій Україні. А в центрі — пам'ятник Тарасові Шевченку. Великому Кобзареві. Майже поруч зі школою № 3, в якій випало мені навчатися. Незважаючи на те, що пам'ятник із цементу, споруджений на кошти місцевих залізничників ще 1918 року (автор Іван Кавалерідзе, теж роменець), — він був напрочуд вдалим мистецьким витвором. Цей пам'ятник із написом: “І оживу, і думу вольную на волю із домовини воззову” насправді вважався візитною карткою міста. (Пізніше, після загадкового пошкодження, його було втілено в граніт. Таким пам'ятник є і нині). І не дарма з волі якоїсь доброї душі його силует на шиті поруч із назвою Ромни красувався навіть при в'їзді на територію райцентру. А це на початку засульської траси біля колишнього козацького села Бобрик, звідки родом, до речі, мій дідуся...

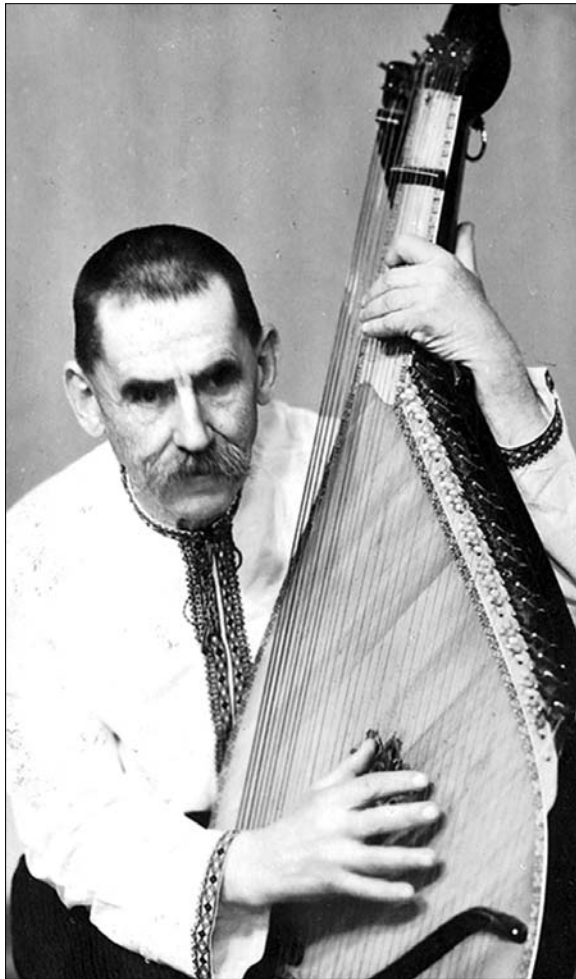
Як уособлення давнього й нового часу, і сприймався нами, роменцями, живий кобзар Євген Адамцевич. Його знали, шанували всі міські жителі (від великого до малого), а також приїжджі з навколишніх сіл і навіть подальших місцевостей, хто бував тут на знаменитих роменських базарах, де можна купити, придбати буквально все до найменшої дрібниці. Але яке ж торжище без натхненної гри і співу кобзаря? Із глибини давнього часу одразу ж вчувався животрепетний дух Тараса Шевченка!

Та хоч як парадоксально, біля пам'ятника Тарасові Шевченку Євген Олександрович майже ніколи не грав, не співав. Дбаючи про показуху, тодішня влада, остерігаючись московських зверхників, не хотіла, аби своєю присутністю незрячий кобзар псував загальний вигляд райцентру, на їхню думку й старання, націлений у так зване світле майбутнє — комунізм. І йшлося не про спів та гру на бандурі, а про посудинку або й кошовочку біля його ніг. “Он просіт милостиню, попрошайнічає”, — з неодмінною негачією сприймалося це в очах влади. На що Адамцевич з гідністю відповідав: “Ні, я не жебрак і ніколи жебраком не буду. Люди влячні мені за гру, за пісню, то хіба це грих?”

Владі й за вухом не свербіло, як же незрячому кобзареві жити?.. Не дарма він час від часу і вирушав на села, де за натхненну працю люди винагороджували його натуральною платнею: борошном, крупами, сальцем та іншими продуктами, тобто ділилися тим, що мали самі.

Та причина в неприхильному ставленні влади до появи живого кобзаря біля пам'ятника Тарасові Шевченку була ще й у тому, що в самісінькому центрі якраз навпроти цього пам'ятника стовбичив бронзовий Ленін: простер-

Струна Євгена Адамцевича

До 120-річчя з дня народження славетного роменського кобзаря

сидіти пів дня, а то й цілісний день.

Якось я запитав батька:

— А чого він осліп? Чи народився незрячим?

— Ні, — відповів батько, який працював на станції швидкої медичної допомоги і впродовж років устиг побувати на викликах у безлічі роменців, зокрема в Адамцевича. — Це наслідок вітряної віспи. Гострим інфекційним захворюванням очей Євген Олександрович заразився ще зовсім малим, десь у віці двох років. Поступово втратив зір...

тою правцею закликав до того ж таки “світлого майбутнього” — до комунізму. Цілком очевидно, що вжитися по-сусідськи ці два пам'ятники аж ніяк не могли. І вождя пролетарської революції згодом довелося таки перебазувати на інший майдан, де перед цим стояв генералісимус у “сірій військовій шинелі”, Сталін, стояв доти, поки розвінчали його злочини проти десятків мільйонів невинних людей, і вночі, тихцем прибрали геть... Хоч пам'ятника Леніну навпроти пам'ятника Шевченкові уже не було, нічого не змінилось тільки в житті Адамцевича.

Я знав: облаштувався він десь по той бік глибокого, прадавнього (ще часів Київської Русі) дивовижного яру, зарослого чаргарником і деревами, з невпинним болотистим струмком, що, витікаючи з-під землі, прямував до річки Сули. Мешкає кобзар у власній хаті. І хоч майже поруч — у штучному рові — прокладено залізницю, якою час від часу, на станцію та зі станції, курсують поїзди, як же він дістається на роменське торжище? В обхід?.. Це ж далеченько. (Автобуси тоді не курсували). Чи долає шлях навпростець, вузькою, з трубами, пішохідною загатою через Муховець (так називався струмок) з безліччю сходиною — спочатку вниз, а потім угору, як інші мешканці, сусіди Адамцевича?..

Із яру Євген Олександрович виринав-таки, як із потойбіччя. Долати цей непростий природний бар'єр Адамцевичу допомагала Лідія Дмитрівна. Дружина й надійний поводитир. Його очі й серце... Узагалі їх неспішно, але впевнено прошкуючих, завжди бачили тільки вдвох. (Побралися 1927 року, коли Євген Олександрович вирішив кобзарювати). Середнього зросту, вусатий, зосереджений, худий із лиця, яке згодом порізали глибокі зморшки, трохи сутулий (мабуть, наслідок професійної діяльності) чоловік і поруч низенька, сухенька жіночка-супутниця. Однією рукою злегка вона торкалася свого чоловіка, в іншій тримала кошовочку та розкладний ослінчик, на якому й доводилось бандуристові

малим, десь у віці двох років. Поступово втратив зір...

У дитинстві його називали Євгешою. Хоч білий світ хлопчині заступила п'їтма, однак він не втратив життєрадісності й допитливості. Добра ж матуся, не впадаючи у відчай, брала незрячого сина в... театр. Бо й сама грала у виставах разом зі Степаном Шкуратом та Ганною Затиркевич-Карпинською. Теж наші, роменські! На той час, про який веду мову, збереглася в парку навіть велика, майже в два поверхи, дерев'яна споруда колишнього знаменитого театру. Шоправда, роменці тепер називали його Літнім театром. І лише зрідка влаштовували в ньому якісь масові дійства. Майже в центрі, на вулиці Коржівській, стояв уже ветхий будинок з меморіальною дошкою Г. Затиркевич-Карпинській (тепер на тому місці збудовано кількаповерхівку, а про артистку-землячку, на жаль, жодної згадки), а кременний вусатий Степан Йосипович Шкурат і досі жив у хаті під соломою, на краю пагорба, одразу ж за Базарною площею). Тож малий незрячий, але талановитий від природи Євгеша з дозволу артистів і прилаштувався не десь, а в оркестровій ямі, або, як казали, в “окопі”. У такий спосіб був під материним наглядом, водночас вбираючи в себе все те, що лунало зі сцени. Він мав феноменальну пам'ять...

Дорослі помітили допитливість хлопця, його схильність до науки. І десь після одинадцяти років Євген навчався у Києві, у школі сліпих. Навчався блискуче... На жаль, обставини склалися так, що мусів залишити школу, знову повернувся до Ромна, де жила добра, щира піклувальниця бабуся Настя. (Євгенова ж матуся вийшла заміж удруге.) Найпевніше, з бабусиною лагідного слова, пісень відтоді у його життя ввійшла музика.

Спочатку Євген Адамцевич навчався гри на скрипці. Та коли почув рокотання бандури в руках популярного місцевого кобзаря Мусія Олексієнка, який мав багатий репертуар і сам творив музику, цей багатострунний інструмент полонив його одразу й

назавжди. І навчатися став у нього ж, Мусія Петровича...

Значна подія сталася в житті Євгена Адамцевича 1939 року. Його запросили в Київ, на нараду кобзарів і лірників. Тут головну роль відіграли Максим Рильський і Павло Тичина, яким кобзарське мистецтво було близьке до душі і з якими він зустрівся (за звичкою, ледве не написалося: бачився, та ба!) особисто. Дотепник від природи, в українській столиці Євген Олександрович зачарував усіх виконанням гумористичних пісень...

Післявоєнний період видався нелегким. Усюди розруха. Злидні. Єдине, що ніколи не вмирало, а, навпаки, насажувало до життя й боротьби, — це пісня. Євген Адамцевич і далі завзято, натхненно співаючи або декламуючи (можна сказати й так, бо його спів часто переходив у речитатив), грав на бандурі. До речі, вона в нього вже була власної конструкції. Бандурист приробив так звану шокую, збільшив кількість басів, познімав зайві приструнки. Виконуючи той чи той твір, Євген Олександрович завжди був рухливий. І неодмінно, під настрий імпровізував, ніколи не повторюючи буквально “ноти в ноту”. Це віртуозне виконання треба було не тільки чути, а й бачити!

Якось я поспішав у своїх справах — і зупинився. Не міг не зупинитися біля Євгена Адамцевича, в руках якого бандура, здавалося, аж пританцьовувала, видаючи бурю дивовижних звуків. Бандуриста обступили слухачі. Як тільки Євген Олександрович зморений, поклав на струни свою шкарубку долоню (голі пучки іноді ранив до крові), хтось не стримався:

— Що це ви грали?

Схиливши голову, Адамцевич, мабуть, прислухався, чи серед присутніх, бува, не зявився донощик, провокатор. Траплялося ж усього. Було й так, що бандуриста забирали міліція. Потім пояснювали це тим, що Адамцевич буцімто був п'яний і співав непристойні, сороміцькі пісні. (А насправді він співав сатиричні рядки, висміюючи керівників-дурнів та їхні порядки).

— “Запорозький марш”, — на решті видихнув кобзар, одразу ж почувши у відповідь:

— Так за душу бере!..

— О, ще й як бере! — підхопили й інші слухачі.

— Може, до музики є і слова?

— Ні, слів немає. Та вони тут і зайві. Про все говорить музика.

— Справді, багато говорить. Чи не ви автор?

Адамцевич не крився, не бажуючи набивати собі ціну.

— Перейняв від кобзаря Положая, а він — ще від когось. Цей марш, певно, звучав при запорожцях. Але я додав дещо й свого...

І це таки було правдою, за свідчуючи, як він артистично, шоразу ніби по-новому виконував той самий музичний твір.

Супроводжуючи його через яр, Лідія Дмитрівна одного разу не втримала рівновагу на хисткій кам'яній приступці, підмитій дощовим потоком, і впала. З нею впав і Євген Олександрович. Обое поранились, коліна крово-

точили... Довелося викликати швидку. Саме того дня чергував мій батько... Прибувши, надав першу необхідну медичну допомогу. Зрештою, вирішив показати обох потерпілих профільному спеціалістові — хірургу. На щастя, все обійшлося. Невдовзі Євген Олександрович знову був на “колесах”, як жартома називав свої, натруджені в безперервних мандражах, ноги. Лідія Дмитрівна звернулася до редакції райгазети, щоб на її сторінках висловити лікарям подяку. Але газетярі, поміркувавши, як на це зреагує райком партії, віджартувалися:

— Було б краще, якби Євген Олександрович менше заглядав у чарку.

Хтось лихий (траплялися й такі) пустив про Адамцевича погосол, що він буцімто... п'є.

Мені дуже хотілося побувати в нього вдома. Чекав тільки слушної нагоди. І така нагода трапилася.

З редакції Сумської обласної газети “Ленінська правда” (тоді все освячувалося ім'ям вождя пролетарської революції) приїхав Микола Данько. Фаховий журналіст (закінчив Львівський держуніверситет імені І. Франка) і чудовий лірик. Завдяки поезії ми з ним потоваришували на обласному літоб'єднанні. Після школи я вже працював у редакції райгазети “Прапор Жовтня”.

Купили пляшчину, хліб, дещо до хліба. У гості з порожніми руками не ходять...

Євгена Олександровича і Лідію Дмитрівну застали вдома. Щодо випивки господар зауважив:

— Кобза горілки не любить. А коли десь насидишся, виснажишся до решти або й перемрешиш у дорозі, то ковток-другий оковитої помагає. Це як ліки. Інакше пропав би к лихий години...

До закуски Лідія Дмитрівна подала тюльку. Тоді цією камсою, що, замість інших делікатесів, продавалася просто з діжок, радянські громадяни перебивалися скрізь і всюди.

— Ось, купила в лавці...

— Пундиків не маємо, — одразу ж підхопив дотепний Адамцевич. — А тюлька — харч той, що треба. — За цим, безперечно, крився якийсь підтекст. І тут ми почули: — Тюлька треба їсти з голівками, залишати самі хвостики.

— А чому з голівками?

— У голівках — фосфор. Пожива для розуму...

Посміялися. Через якийсь час у товаристві Євгена Олександровича та Лідії Дмитрівни почувалися, як у себе вдома. Бандурист не переставав жартувати. Хтось би сторонній ніколи не сказав, що він незрячий...

З нетерпінням чекали тієї хвилини, коли Адамцевич візьме в руки бандуру. І невдовзі він таки загравав, заспівав...

Після думи “Євшан-зілля” дали бандуристу відпочити. Знову гомоніли про всяку всячину, жартували. А ще розпитували про його життя-буття. З'ясувалося, що він і теслярувати вміє, до будівництва хати — невеликої, але затишної — доклав і своїх власних рук: настелив підлогу, поремонтував дах, який протікав. І зручний розкладний стільчик для сидіння — це теж його робота. Як кажуть, неймовірно, але факт.

Я попросив:

— Євгене Олександровичу, будь ласка, “Запорозький марш”!

І нагадав, як почув його ще школярем, на роменському базарі. І яке сильне збурення відбулося тоді в моїй душі. Євген Олександрович усміхнувся. Зосередився...

Уже перші акорди схвилювали мене знову так, як і колись, у

гурті випадкових слухачів. Я поглядав на Данька. А що? По очах бачив, який зачудований і він... Я хвилююся шоразу й нині, через багато років, коли “Запорозький марш” звучить вільно, не заборонено в незалежній Україні, у виконанні найкращих музичних колективів. Чи в записі. (Уже в сучасній обробці).

Відомо, що в шістдесяті роках минулого століття з благословення Першого секретаря ЦК Компартії України Петра Шелеста (та й хіба могло бути інакше?) “Запорозький марш” уперше прозвучав, так би мовити, офіційно, здається, в Палаці “Україна” під час святкового концерту після закінчення одного із зібрань КПУ. І несподівано викликав бурхливу орацію присутніх у залі, що змусило виконавців повторити музичний шедевр.

Восени 1959 року з другого курсу факультету журналістики Київського держуніверситету імені Т. Шевченка мене взяли в радянську, точніше, російську армію. Відрядили аж за кордон, в окупаційну Групу військ на території тодішньої Східної Німеччини (так званої НДР). Після трьох з половиною, без відпустки, років служби, під час якої відбулися такі “вікопомні” події, як спорудження Берлінського муру та сумнозвісна карибська криза, коли генсек кпрс Микита Хрущов, не приховуючи, відкрито погрожував Заходу, зокрема США, ядерним ударом, доставивши на Кубу (пароплавом нібито з пшеницею) смертоносні ракети, нарешті, я повернувся додому, в Україну, і, продовживши навчання в університеті, за щасливим збігом обставин став жити і працювати у Києві.

Щоб там не сталося, про Євгена Адамцевича, однак, не забував, бо це під враженням “Запорозького маршу” саме у його виконанні колись і захопились у мене натхненні рядки:

*Ромен-цвітом охрещена
Моя рідна Роменщина,
Ромен-цвітм ще й травами,
Козацькими литавами...*

Вірш було надруковано в моїй першій поетичній збірці “Ромен-цвіт” (“Молодь”, 1966), завдяки редактору Петру Засенку, який зумів відстояти цей твір, як і деякі інші, у тодішній неблаганній цензурі. На початку сумних сімдесятих років (із подальшим закручуванням ідеологічних гайок, з арештами шістдесятників) я працював у редакції науково-популярного журналу “Знання та праця”... Творчий колектив невеликий, дружний, надійний. Кожен із нас уболівав за тих, кого схопив кдб. Ось тільки допомогти їм було не в змозі... А тут ще й приголомшлива звістка про те, що Євген Адамцевич поїхав до своєї дочки у Крим (с. Холмівка Бахчисарайського району) і там помер. Це сталося 27 листопада 1972-го.

Перед цим роменський кобзар, слава якого зростає й устійнилася насамперед завдяки “Запорозькому маршу”, приїздив до Києва. Його чули, з радістю вітали представники інтелігенції, студенти, робітники. Він виступав у видавництвах “Дніпро”, “Мистецтво”, “Наукова думка”, “Веселка”, в держуніверситеті імені Т. Шевченка, в столичній консерваторії, в Будинку культури трамвайно-тролейбусного управління... Не буде перебільшенням сказати, що своєю натхненною грою на бандурі та співом Євген Адамцевич додавав шістдесятникам, усьому рідному народові сили і снаги...

...Наприкінці сімдесятих мені вручили незвичайного листа, за адресованого на видавництво “Молодь” і скріпленого його ж таки офіційним штампом. Лист із

Криму. З хвилюванням почав читати:

“З низьким поклоном та ширим проханням звертаюся до Вас я, дружина покійного кобзаря Євгена Адамцевича. До мене дійшла чутка, що у Вашому видавництві вийшла з друку збірка нашого земляка Олександра Шугая, з яким ми були особисто знайомі. В цій збірці є твір про кобзаря Адамцевича”.

Справді, е! У цю хвилину я не міг подумки не подякувати редактору збірки Станіславу Зінчуку, що він таки благословив мій вірш “Струна Євгена Адамцевича” до друку і навіть відстояв його в цензурі, де могли причепитися до найменшої дрібниці.

Читаю листа далі: “Я хочу попросити Вас надіслати мені декілька примірників цієї збірки. Я маю трьох дочок, всі вони живуть у різних місцях і кожній приємно мати пам’ять про свого батька, а тому гадаю, що Ви не відмовите мені, бо, як кажуть, “прохання місце має”. Можливо, знаєте особисту адресу Олександра Шугая, то, будь ласка, напишіть.

З широким повагою, Адамцевич Лідія Дмитрівна”.

Варто навести уривки ще двох листів, за адресованих вже особисто мені. Вважаю, що це – переконливі, неспростовні документи того далекого часу. Документи, які проливають світло на нашу національну історію.

“Добрий день, вельмишановний Олександр Володимирович!

Одержала від Вас Ваші збірки. Спасибі Вам за те, що не забули про мого незабутнього чоловіка. Ми часто з покійним Євгеном Олександровичем згадували Вас, коли Ви з Даньком були у нашій хаті, пили по чарці і пригощалися копченою тютюною, аж нарешті пішли в діло головки з неї, приказуючи, що там багато фосфору (...) Батька Вашого я добре знаю, не раз він рятував мене, а також і Євгена Олександровича. Коли будете писати додому листа, передайте йому від мене сердечне вітання.

Напишу трохи про Євгена Олександровича. У 72-му році наприкінці жовтня ми переїхали до дочки у Бахчисарайський район, с. Холмівка, де і помер Євген Олександрович 19 листопада. Хоронити приїздили з Києва, з Інституту фольклору, з Хорового київського (товариства) та Симферопольського, з Канева також деякі друзі його, з Києва. Поховали його гарно, з каліною, поклали червоною (китайкою), поклали йому куманця, українського рушника. Хорове товариство привезло кобзаря, який грав у хаті коло труни та біля могили. (...) Ми з 68-го до 72-го року приїздили до Києва на концерти. Євген Олександрович грав у багатьох видавництвах: “Дніпро”, “Мистецтво”, “Наукова думка”, “Веселка”, можливо, і у Вас. Виступав він в Оперному театрі, у Будинку композиторів, університеті, консерваторії, Будинку трамвайників. А ще їздили на Шевченківські дні до Ленінграда, грав в Академії художеств. Виступав і в Москві в Інституті всесвітньої літератури. Скрізь мав великий успіх”.

На той час, за словами Лідії Дмитрівни, Євген Адамцевич був персональним пенсіонером і почесним членом Республіканського музично-хорового товариства. Серед письменників особисто зазнав знайомства із Сергієм Плагиним та Іваном Родаченком, який подарував йому книгу “Мандри Василя Барського”. Згадала дружина також: на Республіканському з’їзді кобзарів та лірників 1939 року Євген Олександрович отримав першу премію. А в 1940-ві був на Всесоюзній олімпіаді в Москві і йому надали змогу (“до-

пустили”, чим навіть здивували, бо так було треба) виступити навіть по Всесоюзному радію.

“Востанне, – цитує рядки з листа, – його кобза грала на Тарасовій Горі у серпні місяці, а в листопаді Євгена Олександровича не стало”.

Адамцевич ніби відчував, що незабаром відійде в поза світи. А прожив не так вже й багато – 68 років.

“Чи згадають про нього, чи ні? – турбувалася Лідія Дмитрівна. – Хорове (товариство) обіцяло поставити на могилі обеліска, усе писали мені, щоб я не витрачалась на пам’ятник. Та ось вже минуло шість років, але нічого конкретного немає. Правда, барельєф вже рік як готовий. А далі все обіцянки. (...) Взагалі про наше життя можна написати книгу, при зустрічі могла б Вам багато розповісти, а в листі всього не напишеш, та й важко вже мені багато писати, 5 квітня стукнуло 76 років”.

І запрошувала: приїздіть!

Справді, я мав неабиякий намір не тільки прийти, а й написати книгу про земляка, славетного кобзаря Євгена Адамцевича. Аякже, це мій кривий обов’язок!

Лідія Дмитрівна з радістю відгукнулася:

“Листа Вашого одержала, велика дяка за нього, але своєчасно не відповіла, бо була у Севастополі, там живе моя менша дочка, а живу я постійно у середульшій, тут і помер Євген Олександрович. Трохи підлікувалася, але це не надовго (...) На Вашу пропозицію цілком згодна, будемо дуже раді прийняти, чим Бог пошлав, свого земляка, з умовою попередити про Ваш приїзд, тим паче, що до Вас у мене є важлива справа. Будете у Ромнах, зайдіть до

музею подивіться, що там є про Адамцевича. Я надіслала (в музей) кілька книжок, Вашу збірку і двадцять чотири фото”.

Рядки про фотографії буквально приголомшили мене. Це ж яке неоціненне багатство! Я поривався поїхати і в Ромни, до батька-матері, і в Крим, до Лідії Дмитрівни. Та ось біда. Видавничі справи закрутили так, що я не встигав писати навіть нічого свого: ні з віршів, ні з прози. Доводилося жертвувати власною профвідпусткою, замість того, щоб присвятити її рідним: дружині та двом донькам. А це ж не якісь там день – два, ні, відрядження мінімум на тиждень. Хто мені його дасть? І з якою метою? Та ще в Крим? Подумають, редактор захотів сачконути, позсамагати на сонці.

Тим часом Лідія Дмитрівна кольоровою листівкою привітала мене з наступним Новим роком: “Хай Вам у Новому році так доля складеться, що щастя уродить і радість всміхнеться, здоров’я прибуде, а щастя-багатство до Вашого Дому шляху не забуде!! (Аж два знаки оклику)”.

А в листі написала: “Спасибі за вітання! Одержала його 4 січня, так довго йшло. (...) На могилі нашого незабутнього кобзаря Євгена Олександровича в грудні Музичне товариство Української РСР встановило надгробок-пам’ятник. Тепер душа моя заспокоїлася, могу сміло вмирати (...) Відносно Вашого приїзду скажу одне: якщо це Ви дійсно хочете прийти, а не просто обіцянки, то від чистої душі буду рада Вам, а також моя дочка і зять”.

У кінці листа Лідія Дмитрівна згадувала: “Євген Олександрович помер 19 листопада 1972 року, а 17 листопада 1978 року з Ки-

єва приїхали Володимир Данилейко, Олександр Фисун та із Звенигородки журналіст Вадим Мицик. Пом’янули його коло могили, постівали, тоді ще в хаті посиділи цілу ніч та слухали записи... Чекаємо Вас...”

Моя душа і досі шемить, що не зміг викроїти часу, щоб з’їздити в Крим до Лідії Дмитрівни і здійснити свій заповітний задум – написати книжку (підготувати хоч би чернеткові начерки) про Євгена Адамцевича. Та чи можна звершити все, про що мрієш у своєму житті? Та сама ініційована мною антологія “Аполлонова люття”, яка готувалася до свята 1500-ліття Києва, нарешті – після всіх потрясінь (читай сповідь редактора “Як творилася “Аполлонова люття”; К., Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2007 р.) – з’явилася аж у грудні 1982 року (хто подумав би!) до... 50-річчя утворення ссрр. Про це відповідно (вимушено) і зазначалося у передмові до знакового видання, яке здійснило переворот у всьому слов’янському світі.

Парадокс? Авжеж. І неабиякий. Але так було...

Р. С. Останніми роками, в незалежній, суверенній Україні, на превеликий жаль, у жодного разу не чув, щоб хоч би по радію, в запису звучав “Запорозький марш” в оригінальному виконанні Євгена Адамцевича або капели бандуристів. Чому ж так сталося? Хто заважає? Цікаво, чи звучить “Запорозький марш” у Збройних Силах України? Переконаний, що він додав би сили й відваги нашим захисникам. Певен, що цей славний твір може (і повинен!) звучати поруч із Державним Гімном України.

Свято рідної мови в Музеї літератури

До Дня української писемності та мови в Національному музеї літератури України відбулася мистецька репріза “Свято рідної мови” Міжнародного громадського об’єднання “Волинське Братство”, присвячена пам’яті Агатангела Кримського, за участю письменників, перекладачів, мовознавців і літературознавців.

Про важливість рідної мови в нашому житті, особливо у світлі геноцидної агресії “руського міра” проти української нації з його україноненависною ідеологією “денацифікації” виступили: голова “Волинського Братства” Сергій Шевчук, директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України Микола Жулинський, голова Національної спілки письменників України Михайло Сидоржевський, перекладач Петро Засенко, письменник Борис Пономаренко, актор Володимир Талашко. У виступах йшлося про долю рідного слова в різні історичні часи, про важливість мови у формуванні української ідентичності, ділились спостереженнями про те, яка кількість українців перейшла на рідну мову під час Великої російсько-української війни.

Учасники заходу наголосили на тому, що національна ідентичність базується на таких складових, як мова, пісня, культура, історія, віра, без яких нація неможлива. Саме тому віками

Ведуча вечора Світлана Мирвода, голова “Волинського Братства” Сергій Шевчук, заступниця директора Музею Раїса Сеннікова, перекладач Микола Ярмолюк та колишній посол України в Лівані Ігор Осташ з ліванським перекладачем під час передачі Мазепинського Євангелія у фонди Національного музею літератури України

різні колонізатори переслідували наш народ та його світочів за рідну мову, саме тому триває нинішня визвольна війна від посягання московського шовіністичного імперіалізму на існування нашої нації.

Колішній посол в Лівані Ігор Осташ разом із ліванським перекладачем українських класиків на арабську мову розповіли про титанічну подвижницьку справу геніального науковця, мовознавця Агатангела Кримського та презентували музею низку виданих перекладів його праць арабською мовою. Зокрема, передали до фондів музею ошатне факсиміле нашої історичної реліквії – Мазепинського Євангелія, яке описав Агатангел Кримський у своїй “Історії нової

арабської літератури”. Символічно, що саме в стінах Колегії Павла Галагана (нині – Національного музею літератури України) Агатангел Кримський розпочинав свій шлях в науку та літературу.

Ведучий вечора перекладач Микола Ярмолюк також презентував музею свій творчий доробок. Мистецькою окрасою заходу став виступ двох чарівних співачок – народної артистки України Світлани Мирводи та Влади Чайки.

Тож шануймо і оберігаймо нашу мову, адже українське слово – це також наша зброя в боротьбі з підступним ворогом.

Підготував
Георгій ЛУК’ЯНЧУК

Створення нової біографії Тараса Шевченка має стати національною ідеєю в шевченкознавстві

Доповідь на Десятих Міжнародних Шевченківських читаннях “Наукові здобутки у вивченні біографії Тараса Шевченка”

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, доктор історичних наук, лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Три роки тому, на Десятих Міжнародних Шевченківських читаннях, у своєму виступі я обґрунтував необхідність створення принципово нової колективної, багатомовної академічної біографії Тараса Шевченка в історично нових умовах незалежної України¹.

У цьому контексті було привернуто увагу до двох очевидних істин, без урахування яких і нинішні наші читання не будуть науково повнокровними. Перша. За рік до смерті Тараса Шевченка фактично висловив особисте конкретне бажання про написання власної біографії, зауваживши, що “історія мого життя становить частину історії моєї батьківщини”. Друга. Востаннє академічна наукова колективна біографія Тараса Шевченка побачила світ сорок років тому!² Це величезний період на межі століть і тисячоліть – за своїм історичним драматизмом і тектонічними формаційними суспільно-політичними, економічними, й світоглядними змінами, який потребує осмислення в шевченкознавчому контексті.

До речі, ще на початку нинішнього століття видатні шевченкознавці Іван Дзюба і Микола Жулинський відкрили передмову до Повного зібрання творів Тараса Шевченка у дванадцяти томах геніально точними максимами:

“Шевченко як явище велике і вічне – невечерній і нескінченній. Волею історії він ототожнений з Україною і разом з буттям рідної держави продовжується нею, вбираючи в себе нові дні й новий досвід народу, відгукуючись на нові болі та думи, стаючи до нових скрижалей долі. Він росте й розвивається в часі, в історії, і нам ще йти і йти до його осягнення. Ми на вічному шляху до Шевченка...”³

Це сказано, без перебільшення, на віки і вичерпно мотивує ментальну необхідність створення не лише сучасної наукової біографії Тараса Шевченка, а й майбутніх шевченкознавчих праць. **Але наразі ми настійно закликаємо не відкладати сучасну роботу на майбутнє...**

Не можу не згадати пронизливий момент: три роки тому, представляючи свою концепцію нової біографії Тараса Шевченка, наголосив особливо, що “естафету від попереднього видання найкраще передасть видатна шевченкознавиця Валерія Смілянська, яка, до речі, є відомим автором з біографічної Шевченкіани”. Валерія Леонідівна була наймолодшою серед авторів колективної біографії Тараса Шевченка 1984 року, котрі вже давно відійшли у Засвіти, – Василь Бородин, Євген Кирилук, Євген Шаблювський, Василь Шубравський... Але минулого року вона померла... Утім, історична тяглість наукового шевченкознавчого процесу не переривається...

Нагадаю, що минулі Шевченківські читання відбулися за п’ять місяців до повномасштабного збройного вторгнення Московщини в Україну. Уже тоді було напереді публічно розлушено від імперсько-радянської шкаралуи справжню сутність найпершого Шевченкового заповіту – “кайдани порвіте”. Ішлося про московські кайдани! Кровопротитна, загарбницька війна Росії підтвердила історичну правоту

Тараса Шевченка, який однозначно заповів українцям окропити істинну волю “вражою злюю кров’ю” – московською...

Майже півтора десятиліття відповідальної й непрості роботи на чолі Національного культурного центру України в Москві (2001–2015) надзвичайно загострили моє сприйняття Шевченкового ставлення до Москви й Московщини, супроводжувалися виданням у російській столиці українською мовою більш як десяти книг з цієї проблематики, у тому числі відзначених Національною премією України імені Тараса Шевченка (2009). Зокрема, на початку 2015 року, під час гібридної війни Росії проти України, побачила світ книга “Москва у творчій долі Тараса Шевченка”, що буквально розпочиналася таким висновком: “На початку третього Шевченкового століття мусимо визнати, що історія Тарасових зустрічей із Москвою – реальних і віртуальних – нас майже нічого не навчила. Бо ж інакше в українських відносинах із нею у післярадянський період було б набагато більше Шевченкової духовної сили та історичної прозорливості, здорового глузду й безкомпромісної віри, державницької мудрості й політичної рішучості”⁴.

Принагідно відзначу, що завершується згадана книга, видана 2015 року в Москві, “Моливаю” Дмитра Павличка, виголошеною ним наприкінці 2013-го на київському Євромайдані і зверненою до Господа:

*Тож яви нам всі майбутні дати,
Відповідь на запит наш яви:
Скільки ще разів нам помирати
Й воскресати на хрестах Москви?*

Та ще – чіткою відповіддю Ліни Костенко вуста Богдана Хмельницького: “Аби лиш не з Москвою. / Хай Україну чаша ця мине”.

Виходячи з цього, серед стовпових, визначальних тем у моєму виступі три роки тому було максимально наголошено, скажімо, на тому, що в біографічній поліфонії поетової творчості важливо було б особливо виразно розкрити тему “Чигрине, Чигрине...” – єдиного вірша, якого тридцятирічний Кобзар написав у Москві 19 лютого 1844 року під час перших її відвідин. Було сказано, що, буквально, “саме цей вірш відкрив антимосковський період Шевченкової творчості, який особливо важливо проаналізувати...”. Було також окремо відзначено, що Кобзар поставив “Чигрине, Чигрине...” першим у геніальному ряді знаменитого циклу “Три літа”, завершеного “Заповітом”, за повною, вичерпною суголосністю з поетовою душею, котра тужливо нагадала всім українцям, як у славі часи вони “скородили списами московські ребра...”.

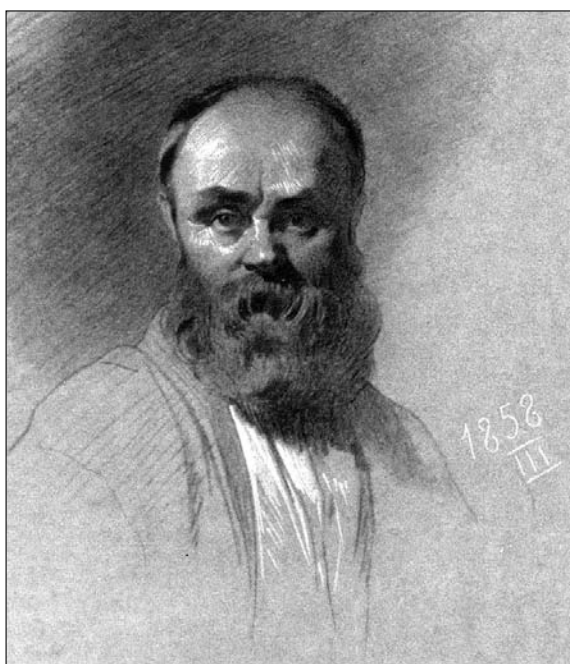
У цьому несхибному контексті мені тільки залишається проказати дослівно ключовий висновок із доповіді трирічної давності:

“На мій погляд, тема Москви й Московщини в житті та творчій долі Тараса Шевченка має стати наскрізною в новій біографії”.

На першому місці перебуває нове прочитання й переосмислення “Заповіту” Тараса Шевченка, в якому йдеться саме про московські кайдани й історичну неминучість збройної боротьби, щоб їх розірвати шляхом воєнної перемоги України над лютим ворогом – Московщиною⁵.

Наприкінці 2025 року (за старим стилем) виповнюється 180 років від часу створення Шевченкової поезії “Як умру, то поховайте...”, і було б істинно доречно присвятити цій знаменній події наступні Міжнародні Шевченківські читання.

Серед інших концептуально важливих зауваг, які вважаю за необхідне повторити чи сформулювати, виокремлю настійне нагадування, що **створення наукової біографії Тараса Шевченка можливе лише під**

Т. Шевченко. Автопортрет. 1858 р.

організаційним і науковим керівництвом Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Якісно новий період у роботі розпочнеться саме відтоді, коли проєкт офіційно стане Державним і в ньому візьмуть участь академічні інститути гуманітарного профілю.

Утім, це жодним чином не відкладає і нітрохи не применшує вкрай важливого значення нинішньої незамінної підготовчої роботи, бо справді загальнонаціонального характеру їй неминуче нададуть не вагомим рішенням державного гатунку, а творчість патріотів-шевченкознавців, яких і ви представляєте. Головне – не припиняти наукового пошуку за будь-яких обставин, у тому числі несприятливих. І неодмінно аналізувати й узагальнювати зроблене на регулярних Міжнародних Шевченківських читаннях у Каневі. У вже надрукованих матеріалах є цікаві штрихи й етюди до майбутньої Шевченкової біографії. Додадуться наукові здобутки і нині...

Не сумніваюсь, що з часом, якщо проєкт не піднімуть на державний рівень інституції Національної академії наук України, з цією ініціативою може виступити наша наукова спільнота.

Адже “во время люте”, в історичний час екзистенційного протистояння Московщині саме створення нової науково-фундаментальної біографії національного Поета, Пророка і Державотворця стане для шевченкознавців достойним дійовим відгуком на його настанову не вдаватись у тугу, а “работать разумно во ім’я матері нашої України”...

Неодмінно хочу відзначити справді глибоке розуміння працівниками Шевченківського національного заповідника в Каневі масштабності наукового завдання, про що, зокрема, свідчить досконалий добір питань для розгляду на секціях. Ідеться про всебічне дослідження постаті Тараса Шевченка у світлі наукової біографістики та теоретико-методологічні засади вивчення його життєпису і біографій інших митців.

Торкнуся лише кількох узагальнень, які випливають з особистого досвіду шевченкознавчих досліджень і мають системний характер.

Задумавши “рисовать нашу Україну” і видати серію офортів під назвою “Живописна Україна”, тридцятирічний Тарас Шевченко писав Осипу Боянському: “Я її нарисую в трьох книгах, в першій будуть види, чи то по красі своїй, чи по історії прикметні, в другій теперішній людський бит, а в третій історію”. Щодо сюжетів з історії України, то Шевченко просив описати їх історика, фахівця – Боянського: “Тільки по-нашому – щоби тямилі безглузді кацапи”. На види і на людський бит пояснювальний текст збирався писати сам...

Украї важливо зберегти в майбутній біографії це глибинне, душевне сприйняття Шевченка, в якому магістральна історія пронизана “людським битом”, за його словами, “таким дрібним буднем”, адже в ньому й таїться щоденний, істинний вияв української ментальності. Поготів, що, говорячи про історію свого життя, Тарас Григорович дозволив нам “входити у всі її подробиці”. До речі, достоту зрозумівши це, написав і видав книгу “Подробиці Шевченкового життя” (2021).

Завершив і багаторічну масштабну працю “Нове прочитання Щоденника Тараса Шевченка. Авторський коментар”, адже вважаю, що за своїм жанром коментування поетового Щоденника є окремою галуззю шевченкознавства, яка підсумовує кращі здобутки попередніх досліджень і водночас дає нові поштовхи до розроблення й висвітлення великих і менших, але суціль важливих проблем життя і творчості Кобзаря.

За словами Сергія Єфремова, котрий блискуче прокоментував Щоденник сто років тому, “в Шевченковому журналі маємо виключної ваги документ, якому рівних не багато знайдеться у світовому письменстві... В йому знаходимо найкращу автохарактеристику поета, його справжній автопортрет, що докидає стільки великих і дрібних рисочок до відомого з інших джерел образу”.

На мій погляд, новий життєпис уперше повні розкриє сакральне місце Щоденника в біографії національного генія, його видатне значення поряд із “Кобзарем”, як основоположних творів неперервного самоусвідомлення українців і їхнього ідейного позиціонування в сучасному та майбутньому світі. Потрібно показати, що ці твори поєднані як душа й серце в Шевченковому естві. Хай душа кожного майбутнього читача біографії дослухається до поетових слів, “а серце б’ється – ожива, як їх почує!...”

Саме тому необхідно наголосити, що **гостро постала потреба в сучасному перекладі Шевченкового Щоденника українською мовою на державному, сиріч академічному рівні.** Ідеться, звісно, не про те, щоб відмовитися від історичних перекладів Олександра Кониського, Богдана Лепкого, Леоніда Білецького, а про те, що нинішні самовільні невіглаські безцензурні перекладацькі спроби не тільки збіднюють Шевченків текст, а й спотворюють його.

Коротко покажу це на прикладі одного із сучасних перекладів. У Щоденнику поет занотував 29 липня 1857 року про першу розмову з Андрієм Оберемком – його земляком і другом на засланні: “Я затрепетав, услыша его чистый, неиспорченный родной выговор”. Переклад звучить так: “Я перелякався, почувши його чисту, незіпсовану рідну говірку”. Тобто виходить, що Шевченко, почувши рідну мову... “перелякався”? Шур тобі та пек тобі! Насправді перелякатися можна саме від такого сучасного перекладу! (Та був же в Леоніда Білецького достойний переклад: “Я затремтів, почувши його чисту, непопсовану рідну вимову”).

Немає сумніву, що на тексти нової багатомовної праці взагалі випаде відповідальна місія спростування й викорінення невігласства у шевченкознавстві. Найбільш точно й лапідарно його визначення дав Іван Дзюба: “Невігласство як джерело палкого натхнення виявляється в цілковитому незнанні України, її історії, культури, а через це довільному поводженні з окремими фрагментами неопанованої цілості”⁶.

Яскравим виявом антиукраїнської палкої натхненності є вироджений в українському місті Сміла ідеолог “руського міра” Володимир Мединський, який називає Кобзаря своїм “земляком”. За його словами, Тарас Шевченко писав... “на діалекті російської мови”, “не був ніяким перекоханим борцем із москалями”, а був... “великим російським поетом XIX століття, котрого українці... “приватизували””.

Отже, найогидніше — войовниче невігластво, “нехай його лихий візьме!”

Не промину нагадати, що ще в поемі “Сон” (1844) Тарас Шевченко з огидою зафіксував такого відворотного “землячка з циновими гудзиками” в царських палатах: “Я всі входи знаю, / Я тут служу...”

Щоправда, цей “просвищенний” якісно відрізнявся від Медвицького тим, що знав про існування української мови. Пам’ятаєте?

“Де ти здесь узляз?”

“З України”. — “Так як же ти

И говоришь не вмієш

По-здешнему?” — “Ба ні, — кажу, —

Говорить умію,

Та не хочу”.

Утім, однаково відразливе ставлення Шевченко висловив до них обох: “Щур тобі, мерзенний / Каламарю...”

Не менш ворожі науковому шевченкознавству домашні невіглахи, які чітко поселилися в Інтернеті, множать публікації з немотивованими вимислами й безпідставними гіпотезами, спробами перетлумачити чи скоригувати, спростувати чи “уточнити” самого Шевченка. У кожному разі їхнє слово, говорячи по-шевченківськи, “брехнею підбите”...

Скажімо, в інтернет-публікації “Кобзар, якого ви не знали” з апломбом заявлено, що “у своєму Щоденнику поет писав про особливе задоволення, отримане від придбання гумового плаща — макінтоша, який вартував 100 карбованців”. Нічого подібного в Щоденнику Тараса Григоровича не писав, а згадав про плащ у повісті “Художник”: “Сто рублів кидаю на який-небудь плащ”. Отже, повчальний очевидки не читав ні повісті, ні Щоденника! Поготів — і Шевченкової поезії, бо ж інакше не стверджував би, — “наше безголов’я”, — що “до кінця життя Тарас Шевченко писав надвидиво безграмотно”.

Якраз наприкінці життя поет передбачив істинну сказу майбутніх невігласів і на всі часи відреагував:

Я схаменувся, осінився

Святим хрестом і тричі плюнув

Та й знову думать заходивсь

Про те ж таки, що й перше думав.

Між “ошапкованим” радянським і “модерністським” сучасним образом Шевченка багато спільного. Найголовніше — це насильне виривання його неукані, фальсифікаторами чи брехунцями з наукової царини і безцеремонне переміщення у сферу сповідуваних ними поглядів або певного віровчення. У цьому прокрустовому ложі й відбувається штучне підганяння явищ, без перебільшення, подібно до того, як міфічний старогрецький розбійник відрубував або витягував ноги жертвам, що не відповідали довжині його ліжка.

Хіба не про це писав Іван Драч, який називав згаданих ошуканців “доярками” шевченкознавства?

Дояр корову вибира по зросту.

Як завелика — ноги повтина.

Нема дилеми, хоч у воду з мосту,

Шевченкознавство — от де цілина!

Шевченкова Біографія має вирвати скальпель з рук новітніх безвідповідальних “шевченкоїдів” (блискуча дефініція Сергія Гальченка), які намагаються на власний розсуд препарувати Кобзаря, і назавжди викинути їх на узбіччя шевченкознавства.

Утім, як уже давно відзначив Юрій Барабаш, є й сучасні гіпотези притомних дослідників. Скоріше екстравагантні, ніж переконливі, вони все-таки спонукають “до пильного відчитування давно і, здається, всебічно вивчених текстів, до перепевки деяких усталених думок і суджень... до історично-літературних лакун, суперечливих свідчень, не вповні з’ясованих фактів, а то й просто конфузів у канонічних письменницьких біографіях”.

Якщо вже випало згадати видатного шевченкознавця, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Юрія Барабаша, котрий волею долі понад

60 років живе й працює в російській столиці, то він, говорячи Шевченковими словами, “не принизив своєї національної і людської гідності, він остався вірним у всіх відношеннях своїй прекрасній національності”... Оразу після віроломного збройного нападу Росії на Україну в лютому 2022 року великий українець Юрій Барабаш заявив: “...На 91-му році життя я вважаю своїм обов’язком і правом засудити безпрецедентне, нічим не виправдане рішення президента Володимира Путіна про військове вторгнення в Україну”.

Нагадаю, що Барабашеві належать глибокі публікації в “Шевченківській енциклопедії” про поетові твори “Великий льох”, “Сон — У всякого своя доля”, “Три літа”, “Чигрине, Чигрине...”, “Юродивий”... В енциклопедичному розкритті “Тем і мотивів поезії Шевченка” йому було довірено написати ключові статті: “Україна”, “Слово”, “Любов”, “Самотність”, “Помста”, “Смерть”.

На Дев’ятих Міжнародних Шевченківських читаннях у 2021 році я чітко сказав про те, що розпочата робота “розрахована не на роки, а на десятиліття”. Досить нагадати, що з часу висловлення мною у 2018-му ідеї створення багатомісної Біографії Тараса Шевченка минуло вже шість років. І, здається, такими темпами для її реалізації знадобиться принаймні пів століття. Проте з історичної висоти Шевченкової гори погляньмо на завдання національної значущості очима самого Тараса Григоровича, який одного разу проговорив, за його словами, “святи істину”, а саме: “Кріпко захотів — наполовину зробив”.

Отже, насправді, ми вже надали незворотний рух історично грандіозній роботі, котра, безсумнівно, буде підтримана в українському суспільстві, бо вона служитиме духовному вдосконаленню і громадянському посиленню цілої нації, формуванню нової генної матриці історичної пам’яті Шевченкового народу, потужно виявить нашу націо-

нальну самоідентифікацію.

Нескоро, але настане час великий, коли до підніжжя Пам’ятника на могилі Тараса Шевченка буде символічно покладено видання багатомісної Біографії національного Кобзаря. Саме тоді ми засвідчимо всьому світові, що під “незлим тихим словом” український Геній розумів і слово наукове:

І мене в сем’ї великій,

В сем’ї вольній, новій,

Не забудьте пом’янути

Незлим тихим словом.

Ми неодмінно маємо пройти цю дорогу. Прапор у руках подвижників Шевченківського національного заповідника — на ньому читаємо: “Створення нової Біографії Тараса Шевченка має стати національною ідеєю у шевченкознавстві”.

¹ Див.: Мельниченко В. Тарас Шевченко: “Історія мого життя становить частину історії моєї батьківщини // Слово Просвіти. 2021. 23—29 вересня.

² Т. Г. Шевченко. Біографія / В. С. Бородин, Є. П. Кирилюк, В. Л. Смілянська, Є. С. Шаблювський, В. Є. Шубравський. Київ: Наукова думка, 1984. 560 с.

³ Дзюба І., Жулинський М. На вічному шляху до Шевченка // Тарас Шевченко. Повне зібрання творів: у 12 т. Т. 1. Київ: Наукова думка, 2001. С. 9.

⁴ Мельниченко В. Москва у творчій долі Тараса Шевченка. М.: Домашня бібліотека, 2015. С. 5.

⁵ Див.: Мельниченко В. Чи сповнено Заповіт Тараса Шевченка? // Слово Просвіти. 2024. 11—17 січня; Його ж. Нове прочитання Щоденника Тараса Шевченка // Світогляд. 2024. № 2.

⁶ Дзюба І. Шевченкофобія в сучасній Україні. Київ: Вид. дім “Кієво-Могилянська академія”, 2006. С. 13.

⁷ Барабаш Ю. Просторинь Шевченкового Слова. Київ: Темпора, 2011. С. 457, 458.

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ,
лауреат премії ім. В’ячеслава Чорновола,
заслужений діяч мистецтв України

Дивовижний Анатолій Дімаров

бо його не комуністи організували, а 14-річні “сопляки”, а я, найстарший, командував. У нас відірвали зброю, дали по цеглині і сказали: “Біжіть, кидайте цеглини... німці подумують, що то гранати, попадають, а ви стрибайте зверху і відбирайте у них зброю”. Ото і дистрибувались — ніхто не добіг, німець усіх викосив, а мені пощастило: контузило, мене вивезли обмороженого, та й то випадково підібрали... Після обмороження мене знову комісували — “не годен к строевой”, у 1943 році”.

Надалі, ще за війни, працював у газеті “Радянська Україна” в Києві та “Радянська Волинь” у Луцьку. Про цей період (1943—1950 рр.) своєї журналістської і письменницької діяльності він згадував з неприхованою самоіронією (хоча рекомендації на вступ до Спілки письменників одержав не від будь-кого, а від М. Рильського, П. Тичини, Л. Новиченка). Справа в тому, що тоді Сталін був для нього “безгрішним”, що пізніше він визнав у циклі повістей “В тіні Сталіна”.

Справді, його погляди змінювалися, але саме тому, що вони були. Адже тим, хто не має поглядів, нема що змінювати, і залишається тільки повторювати офіційні твердження влади суціль. Таких людей називаємо конформістами, їх скільки завгодно навколо. Дімаров був принципово інший, ще й умів свої помилки визнавати. Більше того — розумів необхідність спокути... Вже за Незалежності, працюючи на своїй земельній ділянці, каже відомому диспоряднику, публіцисту і громадському діячеві Петрові Балею, що таким чином спокутує своє компартійне минуле. І повторить у вже згаданому інтерв’ю: “У 1990 році письмен-

никам зовсім перестали платити... Якось треба було жити. І ми почали обробляти великий город. А моя дружина сказала крилату фразу: “Оце відмолюємо свої партійні гріхи” (“Експрес”, 23.01.2003 р.).

Цілеспрямованості, наполегливості, працелюбності, а головне — таланту Анатолія Дімарова вистачило б на кілька життів і доль. Мабуть, не було такої галузі наук, різновиду мистецтв чи літературного жанру, якими б він не цікавився. Ця риса його особистості, мабуть, є визначальною. Коли поетеса Тетяна Лемешко нас познайомила, Дімаров був не просто старшим колегою, а справжнім патріархом української літератури: мав за плечима десятки виданих книжок — романів, повістей, оповідань, казок... При цьому він не лише ознайомився з моїми творами, а й виявив жвавий інтерес до природознавства та охорони довкілля, підтримавши автора цих рядків схвальними відгуками і рецензіями.

Доброчинність, бажання і готовність допомогти молодшому колезі — ще одна важлива його риса; про це з вдячністю згадували, крім Т. Лемешко, також Леся Степовичка, Василь Фольварочний, Віктор Неборак, Михайло Наєнко та багато інших його однодумців (“Наш Дімаров”, К., Фенікс, 2015).

А ще — порядність і принциповість інтелігентного старшого покоління, здатного на сміливі громадянські вчинки. Коли у 2012 році тодішній Президент В. Янукович підписав указ про нагородження орденом Ярослава Мудрого, Анатолій Дімаров відмовився прийняти цю нагороду, назвавши її спробою підкупу з боку людини, яка штовхає Україну до прірви.

...Завжди прагнув осягнути глибинну суть явищ і подій. Вже на схилі віку, ознайомившись з Біблією, дійшов переконання про креативну природу Всесвіту. Слушно вважав, що вона не суперечить науці й навіть підтверджується відкриттями і винаходами вчених. Це було наче Одкровення. Отже, повірив у Бога, казав, що віра і наука — два його крила. І при цьому лишався матеріалістом! Письменниця Любов Голота згадує, як він запитав: де ж помістилися душі мільярдів людей, що пішли у Вічність за всі часи?.. Так у ньому поєднувалися протилежності.

Друзі, колеги, родичі, знайомі та читачі

у своїх спогадах звертають увагу на поєднання рис характеру, намірів та вчинків, які за звичайних умов не поєднуються — тобто синкретичність. Величезний, безприкладний життєвий досвід сполучався у цій видатній людині з майже дитячою наївністю. У свідомості Дімарова сусідували непримиренне ставлення до всякого зла і довірливість, вимогливість і готовність прощати... Такий синкретизм, у кращому розумінні цього латинського терміна (сполучення протилежностей), був і лишається, напевно, визначальною особливістю Анатолія Дімарова — широчинного, доброго і чулого, а перш за все — справедливого.

Так, був змушений поєднувати несумісне. І жити не згідно з обставинами, а всупереч їм... Пережив Голодомор і вимирання села. Уцілів на війні, хоча не раз посилали його на смерть. Писав і видавав свої твори попри звинувачення у порушенні принципів “соціалістичного реалізму”. Не чекаючи безцензурних часів, змагався з ворогами вільної творчості, тобто виборював кожен розділ і навіть кожне речення. “З боку Анатолія Дімарова це був своєрідний виклик постулатам методу соціалістичного реалізму з його вимогами обов’язково подавати гегемона — робітничий клас, творити позитивного героя, ясна річ, натхненного, білозубо усміхненого будівника комунізму, і завершувати кожен твір на оптимістичній ноті”, — написав Микола Жулинський у передмові до збірки інтерв’ю (“Його голос чути досі. Розмови з Анатолієм Дімаровим” (К., Бібліотека “Літературна Україна”, 2014 р.).

Герої його творів принципово інші. У повісті “Чорний ворон” це лейтенант, що пройшов усю війну, за підлім доносом засуджений до 20 років концтаборів; дійові особи повістей “Через місточок”, “Блакитна дитина”, “Як воно в піхоті” також дуже далекі від радянських “ідеалів”. Ці твори були видані лише на початку 1980-х років, за часів т. зв. перебудови.

“Стиль письменника — це шоденна каторжна праця”. Так Анатолій Дімаров, з притаманною йому скромністю, підсумовував свою творчість в інтерв’ю Сергію Козаку (“Літературна Україна”, 4.08.2011 р.). Він, як завжди, був гранично відвертий. Бо тяжкою працею з не завжди вдячними наслідками позначений, дивовижний, сповнений неймовірних подій життєвий і творчий шлях цієї видатної особистості. Письменника, який був і є символом, легендою української літератури.

Ольга РОМАНЮК,
директорка бібліотеки

Свій ювілей бібліотека зустрічає у воєнний час, як і 80 років тому, коли з книжок, знайдених киянами на руїнах міста, почав формуватися фонд майбутньої головної публічної бібліотеки столиці. Дві кімнати загальною площею 68 кв. м у будівлі української чоловічої середньої школи № 55 на вулиці Артема (з 2015 р. – Січових Стрільців), 18, стали першим її помешканням.

Якщо про бібліотеку, то це, передусім, про її інформаційні ресурси і про людей. Попри скрутне становище із власними площами, а ми досі не маємо власного приміщення, бібліотеці в усі періоди її історії таланило на особливих людей, державників, пасіонарів, які від початку розвивали бібліотеку і зміцнювали її позиції, захищали від посягань рейдерів, підтримували матеріально її ініціативи й проекти.

У нашому архіві зберігаються численні пропозиції до міських програм розвитку культурної галузі столиці, звернення до міської влади різних періодів і рівнів з приводу необхідності будівництва спеціального приміщення для головної міської бібліотеки ще від минулого століття, але справа так і не зрушила з місця.

Гіркою сторінкою в історії бібліотеки є період, коли у 2008–2009 рр. колективу довелося пройти через засідання 14 судів різного рівня, три з яких – з виселення відділів бібліотеки з приміщень, які до сьогодні вона орендує у Шевченківському районі. Варто з владністю згадати політиків та громадських діячів М. Томенка, Л. Танюка, О. Бригінця, О. Донія, Героїв України Б. Олійника та Д. Павличка, громадського діяча у сфері книговидавництва А. Федура, які стали на захист приміщення головної столичної бібліотеки від посягань рейдерів. Завдяки їхнім зусиллям була ухвалена постанова Верховної Ради України від 16 січня 2009 р. "Про запровадження мораторію на виселення редакцій друкованих засобів інформації, закладів культури, в тому числі бібліотек, видавництв, книгарень, підприємств книгорозповсюдження".

Останній на сьогодні раз питання приміщення для головної бібліотеки міста виносило на розгляд Постійної комісії Київради з питань культури у 2021 році.

Будівництво публічної бібліотеки не вимагає мільярдів доларів, необхідних для будівництва, до прикладу, бізнес-центрів. Але ROI (return on investment) бібліотеки – колосальний. За деякими даними, кожна доларова інвестиція у будь-яку публічну бібліотеку приносить дохід до 10 доларів!

Діємо! Бо діяти – це наше!

У листопаді Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих міста Києва відзначає 80-річчя від часу заснування

Це велика інвестиційна можливість.

Значення бібліотек для розвитку суспільства добре розумів свого часу Віктор Китагий – американський професор, вчений, дипломат, музикант, культуролог, відомий громадський і культурний діяч українського походження. З 1990 р. і до кінця своїх днів жив і працював у Києві, був директором Дому Америки – першого американського центру культури в Україні.

Частину власної колекції книжок (894 примірники книг з музичного мистецтва, словники, мистецькі альбоми тощо) він свого часу передав у фонди бібліотеки. Великим бажанням В. Китастого було будівництво спеціального приміщення для бібліотеки. Кошти на проект та будівництво він був готовий надати. Єдине, що вимагалось від влади міста, – виділити земельний майданчик під будівництво. На жаль, цього не сталося.

З історією бібліотеки тісно пов'язана доля непересічної особистості бібліотечної галузі України Людмили Іванівни Ковальчук, яка з 1964 і до 2016 рік очолювала бібліотеку. Пів століття свого життя поклала вона на вівтар професії. Завдяки її старанням і таланту керівника невелика бібліотека імені Лесі Українки, куди вона прийшла юною дівчиною, і колектив якої налічував всього п'ять працівників, була реорганізована спочатку в центральну бібліотеку Шевченківського району, а згодом – в Центральну міську бібліотеку Києва (з 1998 року – Публічну бібліотеку імені Лесі Українки для дорослих міста Києва). Завдяки відкритості Л. І. Ковальчук до нового, бібліотека завжди була серед перших у впровадженні нових інформаційних технологій. Ще у 1994 р. бібліотека скористалась пропозицією фірми Ex Libris (Ізраїль) укласти контракт на придбання автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи (АІБС) ALEPH на один рік без оплати, а у 1997 р. на конкурс міжнародного благодійного фонду "Інститут відкритого суспільства" в Будапешті отримала грант у сумі 25 тис. доларів США, за які придбано АІБС ALEPH. І зараз за допомогою цього сервісу кожен, незалежно від часу доби і місця перебування, може знайти онлайн з пропозиціями з полиць бібліотек Києва.

Сьогодні бібліотека в надійних руках досвідчених працівників, які багато років свого життя присвятили її розвитку: Коваленко Р. М. та Мороз Г. М. – заступники директора, Криворучка Л. С. – завідувача відділу мистецтв, Мар'янич О. В. – завідувачки відділу літератури іноземними мовами, Курило Л. С. – головного бібліотекаря, Голубкової А. В. – завідувачки відділу абонементу, Сергієнко Н. В. – завідувачки відділу нестационарних форм обслуговування, Колоденко Т. П. – головного бібліотекаря та інших.

У ці ювілейні дні ми згадуємо добрим словом працівників бібліотеки, які залишили помітний слід в її історії: М. Д. Сома, В. І. Фольварочного, Л. С. Горбач, С. Я. Бабіну, Н. О. Алексеєнко, Н. М. Макуху, М. О. Залепу, В. І. Сисоліну, М. М. Потапову, Г. П. Воскресен-

ську, А. П. Роздобудько, Н. Б. Грищенко, І. О. Цуріну, С. В. Санжак, О. В. Скаржинську та інших.

З історією бібліотеки пов'язане життя цілих родин і поколінь. Родини Зваричів, Савицьких, Сушуків, Філатових, Казанцевих та інших передають любов до книги і читання з покоління в покоління.

Бібліотека має добре укомплектований універсальний фонд документів на різних носіях інформації. Тут зберігаються колекції цінних і рідкісних видань, діаспорних друків з українки тощо. Зокрема, у відділі краєзнавчої літератури та бібліографії є видання про Київ, датовані кінцем 19 – початком 20 ст., комплекти газет "Кієвская мысль" (1908–1909), "Кієвская молва" (1907), "Кієвская газета" (1903), журналу "Кієвская старина" (1888–1898) та ін. Унікальну цінність мають раритетні видання XVII–XIX ст. із колекції відомих діячів культури і вчених Р. Івицького, Ю. Бобошка, І. Чабаненка, Р. Корогодського, В. Китастого, В. Заболотної та інших.

У 1997 р., за рішенням Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей, фонди бібліотеки збагатили безцінне книжкове зібрання киянина, видатного майстра балету, митця зі світовим ім'ям Сергія Лифаря, передане з Парижа його вдовою, графинєю Л. Алейфельд-Лаурвіг. У 2017 році, по смерті графині, бібліотеці по заповіту передано ще понад 700 видань з зібрання митця.

Найцінніші, раритетні видання із колекції бібліотека оцифрує, формує Цифрову бібліотеку "Київ" і надає доступ до текстів онлайн.

Від 2020 року бібліотека переживає найважчі часи: спочатку так звані "ковідні", коли в контексті пандемії відбулася її цифрова трансформація, а далі, ще не оговтавшись від карантинних викликів, ввійшла у суворі реалії війни. Сьогодні ми навіть умовно не наважимося порівнювати діяльність бібліотеки із внеском тих, хто щоденно віддає своє життя задля захисту нашої свободи. Але буде нечесно не визнати, що бібліотека є своєрідним маяком для суспільства. Лише один день, 24.02.2022 р., бібліотека завмерла, намагаючись прийняти жакливі реалії, а вже наступного дня, окресливши з тими працівниками, хто вирішив залишатися у Києві, напрями діяльності в

умовах війни, почала готувати першу онлайн-лекцію "Як українці придумали росію", що її вже 27 лютого провів історик і бібліотекар Анатолій Горювий.

Роль бібліотеки під час війни зросла, і це доводить її щоденна практична діяльність. І не лише тому, що якісно змінилися напрями діяльності, а й тому, що стала комунікативним центром, життєво необхідним людям. Звичайно ж, бібліотека горда тим, що у 2017 році першою серед бібліотек України отримала театральну нагороду "Київська пектораль" (за проект "Бібліотека+Театр"), що з її подання видатний майстер графіки і каліграфії Василь Якович Чебанник став лавреатом Національної премії імені Тараса Шевченка, що започаткованим бібліотекою у 2019 році щорічним конкурсом "Поетична зима Миколи Сома" гідно вшановано пам'ять відомого поета-шістдесятника, який 10 років працював у бібліотеці, що бібліотека підтримує міське книговидання, відкриває серед своїх користувачів літературні таланти...

Наразі життєвий пріоритет бібліотеки – інформаційна та психологічна підтримка усіх, хто потребує допомоги в складних реаліях. Проект "Бібліотерапія", мета якого за допомогою книги і читання сприяти подоланню важких "душевних" моментів, бібліотека реалізує з 2017 року. Потрібна книжка в потрібний час – найкращі ліки.

Цього року бібліотека включена до проекту та навчальної програми "Бібліотеки як простір психосоціальної підтримки", що реалізується в межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я "Ти як?" (організатори: ЮНЕСКО, Міністерство культури та стратегічних комунікацій України, Координаційний центр з психічного здоров'я Кабінету Міністрів України).

Працюючи у країні у стані війни, ми стикаємося з браком кадрів, проблемами технічного забезпечення і оновлення книжкових фондів, і водночас шукаємо будь-які можливості для здійснення своєї діяльності у новому середовищі. Змиритися і стояти на місці – то не про нас. Ми впевнені, кризи – це завжди можливість. У травні 2022-го бібліотека подала грантову заяву на конкурс проектів від Європейського культурного фонду і перемогла. За кошти у сумі 8 тис. євро, отримані на реалізацію про-

екту, ми придбали ноутбуки, інші технічні засоби і створили артлабораторію для осіб на пробачі.

До завершення 2022 року ми відновили усі наші культурно-просвітницькі й соціальні проекти та започаткували нові. За підсумками проектної діяльності у 2023 році бібліотека отримала звання "Бібліотека року" (диплом II ступеня) щорічного Всеукраїнського конкурсу ВГО Українська бібліотечна асоціація, що проводиться спільно з Міністерством культури та стратегічних комунікацій України. А на 9 листопада цього року бібліотека запрошена на урочистості і вручення нагороди за перемогу у VIII конкурсі найкращих проектів у сфері освіти дорослих, у номінації Найкращий проект громадської освіти, що проводить Українська асоціація освіти дорослих (проект "Видима бібліотека" з ресоціалізації осіб, що відбувають кримінальні покарання, реалізується у співпраці з Департаментом з питань виконання кримінальних покарань ось уже четвертий рік поспіль).

Українська історія слугує потужним нагадуванням про те, що коли стає важко, сильні стають сильнішими. Бібліотека стала кращою, ефективнішою, її діяльність пройшла найтяжчі стрес-тести, і стала добре помітною не лише в Україні, а й за кордоном. Від 2022 року ми здійснили книгообмін з бібліотеками Вільнюса (Литва), Кракова (Польща), Кишинєва (Республіка Молдова), на запрошення колег відвідали Кишинів і Краків, проводимо з ними онлайн-зустрічі. Ініціатива працівників бібліотеки – збір та відправка українським спільнотам біженців за кордоном українських книжок, що триває з квітня 2022 року, охопила 37 міст світу. Всього за цей період відправлено українським біженцям за кордон понад 10000 книжок. Ми постійно з ними на зв'язку, долучаємо до заходів. Своєю чергою від українців в Карлсруе та від волонтерської організації Іхуд Ачала бібліотека отримала в дарунок електрогенератори, а з Ерлангена, Бюрцбурга, Кракова – книжки. Від колективу міської бібліотеки Вільнюса – фінансову підтримку.

У цей важкий час бібліотеку підтримують волонтери й благодійники: з їх допомогою проведено косметичні ремонти у 4-х приміщеннях, виготовлено екторбини з нашим логотипом, придбано дрібні меблі, комп'ютерну техніку. Своєю чергою ми підтримуємо публічні бібліотеки прифронтових територій, ті, приміщення яких відновлюються після обстрілів і які активно працюють з внутрішньо переміщеними громадянами. Лише у 2024 році в межах благодійного проекту, який реалізуємо за підтримки волонтерки з Праги Олександри Вахрушевої і приватного благодійного фонду, ми допомогли зібраними і придбаними книжками (в середньому по 120-130 книжок) і ноутбуком 55-ти українським бібліотекам в Миколаївській, Херсонській, Запорізькій, Харківській, Хмельницькій областях.

Наразі бібліотека використовує для комунікації усі можливі канали, має високий рівень впровадження ІТ, потужне і дієве партнерство з культурними і освітніми закладами, громадськими організаціями. Користувачка аудиторія бібліотеки сьогодні не обмежується 25 тисячами читачів, які мають бібліотечну картку, сотні тисяч користуються її послугами онлайн.

Тому йдемо вперед, з увагою і теплом у душі до кожного, хто переступає поріг Лесині оселі. Не боїмося, діємо!

“Змосковлення Буковини”: повна версія

Галина ДАЦЮК, журналістка, громадська діячка: “З широкою любов’ю і гострою правдою”

У Києві в Будинку кіно за участю письменників, журналістів, науковців, громадських і політичних діячів, видавців та студентства було проведено презентацію унікального двокнижжя письменника, вченого, журналіста, викладача, професора Миколи Тимошика “Змосковлення Буковини”, яке шойно вийшло у видавництві “Академія” за підтримки Буковинського земляцтва.

Щирі вітання Автору, який часом за силою інтуїції нагадує мені дивовижного Вікентія Хвойку. Така ж космічна здатність відкривати унікальні портали української культури, ніким не освоєні наукові теми, пласти і зрізи інформаційного простору, повз які проходять мільйони вченого люду. А професор Тимошик не проходить, будучи впевненим, що ця тема сьогодні найактуальніша.

І з початком Великої війни сідає за архіви, обкладається підшивками радянських буковинських газет періоду 1940–1980 рр. і на конкретних публікаціях і документах показує, як цинічно й системно накидалися Буковині чужинські цінності, чужа російська культура і чужа мова. Як втрачалося з життя українство. Як знищували людей за найменші вияви патріотизму. Як жорстоко нова влада табувала правду про українську історію. То була справжня, хоча й прихована війна на знищення України, яка сьогодні з усією російською жорстокістю ведеться відкрито.

Зрозуміло, що книжка – не бойова ракета проти ворога, але на завжди відмосковитися і утверди-

ти незалежність без таких видань ми не зможемо. Тому читаймо Тимошика – і двокнижжя про рідне чернігівське село Данину, і повернену із забуття спадщину Івана Огієнка, і “Материн заповіт”. І двотомник “Змосковлення Буковини”, який стає прецедентом для подібних досліджень радянської періодики на Волині, Слобожанщині, Поділлі, Галичині, Закарпатті, Донеччині. Аби зробити ще один важливий крок до власної ідентичності і до України.

Для подібних досліджень різних областей України треба знайти кошти і самовідданих людей, які б узялися за цю подвижницьку справу.

Сьогодні ж за цілі українські установи невтомно працює професор Микола Тимошик, поєднуючи силові поля журналістики, науки і зрілого письменницького слова.

У його книжках – щира любов до України і гостра правда про Україну – з цими почуттями Микола Степанович пише як живе. Тому його двокнижжя кордоцентричне і націєтворче. Не втомлюйся, дорогий друже, і нехай все задумане тобою здійсниться. Многії творчії літа!

Юрій ПЛАКСЮК, журналіст, письменник: “Добірна документалістика в публіцистичній вдяганці”

Точніше і фаховіше про фундаментальну працю Миколи Степановича, як у своїй передмові до двотомника зробив присутній у залі Будинку кіно шановний академік Георгій Філіпчук, не скажеш. І справді, дослідження “Змосковлення Буковини” настільки актуальне, переконливе і доказове, що вже понад рік відповідним національним інститу-

ціям належало б зробити його наріжним загальнодержавним науково-педагогічним раритетом.

Не може не погодитися і з іншими сентенціями академіка про те, що автор надає шанс для вдумливого читача усвідомити актуальність історичних фактів, які в різних ракурсах повторювалися пізніше, вже в роки незалежності України. Що дух цих незвичних раритетів тієї давнішої доби продовжує скніти й досі. Тобто виразки тогочасної системи, того тоталітарного режиму не сповна викорінені і в пору утвердження нашої незалежності.

У юриспруденції загалом та в криміналістиці зокрема є такий професійний вислів – “доказова база”. Цебто масив доказів для встановлення обставин злочину, винуватості чи невинуватості підозрюваних у здійсненні злочину. Так ось, кожен документ, факт, кожна цитата, кожне твердження автора є саме тією доказовою базою, яка повинна слугувати нам сьогодні у справі засудження злочинів комуністичного режиму на теренах України – як минулої, так і сучасної доби. І що з того, може запитати невибагливий до історичної правди читач. Все вже відбулося, тоталітарна доба подолана і справедливо засуджена українським народом.

Українським народом була засуджена – спершу на незабутньому першому установчому з’їзді Народного руху України у вересні 1989 року, а через два роки – на вищомому Всеукраїнському референдумі першого грудня 1991 року, коли за створення незалежної і соборної України проголосувало понад 80 відсотків її громадян. Та чи була належним чином засуджена минала тоталітарна доба офіційною українською владою? Можновладцями, які починаючи з буремного 1991 року, вели й донині ведуть титанічну міжусобну битву за право перебувати на владному Олімпі. Навіть у період нинішньої жорстокої і кривавої визвольної війни, причини з’яви якої слід шукати у піднесено – ейфорійному часі мирного розпаду Радянського Союзу.

Пригадаймо, чи відбулося в Україні тоді і нині щось подібне до лютого ХХ з’їзду КПРС 1956 року, де на закритому Пленумі було нищівно засуджено злочини сталінської кліки. Узагальнено і класифіковано численні факти цих злочинів, визнано головних очільників злодіянь.

Ведучий – голова Буковинського земляцтва Валерій Цибух

У понад тридцятирічній історії де-юре незалежної України складно відшукати подібні державні акції та акти. Безперечно, зумисне організований більшовиками Голодомор 1932–1933 років, геноцид нашого народу належно отримав правовий і політичний осуд. А решта жажливих історичних подій? Чи отримали вони подібний осуд з боку влади? Не отримали! А все тому, що немає в нашій далеко не всеосяжній Конституції фундаментальних положень щодо законодавчого засудження осібної диктатури, запровадження тоталітарного режиму. Є, щоправда, у ст. 5 рядок про те, що ніхто не може узурпувати державну владу. Тільки в ній, на жаль, не визначено правових ознак такої узурпації.

Тому, з огляду на близьке минуле, на сьогоднішню дійсність, слід констатувати, що Основний закон України потребує фахової конкретизації правових положень щодо унеможливлення диктатури у будь-якій формі. Тож саме фундаментальна праця Миколи Степановича, її документальна доказова база і є одним з тих тригерів, які після переможенної війни повинні спонукати оновлену українську владу заповнити цю прогалину, аби раз і назавжди позбавити можновладців бажання узурпувати владу, яка по праву і за визначенням належить українському народу. Та, безперечно, аби колись-таки відбувся правовий суд над усіма злочинними антинародними режимами...

На жаль, я особисто, як і багато інших мого віку діячів, які в ту тоталітарну радянську добу як так безтурботно реалізували свій творчий потенціал, не маю

права вважати себе потерпілою стороною. Хіба що свідком. Чесним, сумлінним і об’єктивним, але тільки свідком. Потерпілими є ті, хто не скорився режиму. Хто виніс на собі всі тюремно-табірні “привілеї” радянського більшовизму на теренах України.

Кажу так, бо на моїй совісті, на моєму минулому також лежить тавро співника у ганебній справі змосковлення, щоправда, іншої, Одеської області. Так, у 1990 році, після гострої публічної критики нині покійним письменником Володимиром Яворівським антиукраїнської діяльності новопризначеного першого секретаря Одеського обкому Георгія Крючкова, я, кореспондент УТ-1, за дорученням голови Держкомтелерадіо Миколи Охмакевича, погодився відбутися до Одеси, аби в розлогу телевізійному інтерв’ю з першим секретарем спростувати справедливі і переконливі закиди патріотичного українського політика. Тепер можу лише кається за той творчий гріх.

На завершення виголошених суджень хочу від нашого загалу висловити пропозицію щодо колективного звернення до Українського інституту книги, щоб профільна державна установа розглянула можливість фінансування загальноукраїнського проєкту “Змосковлення України”, розрахованого на кожен регіон. Щоб тамтешні дослідники і публіцисти на зразок двокнижжя професора Миколи Тимошика створили свої документально-публіцистичні твори, якими доказово і на завжди позбавили б москвитів намірів зазіхати на нашу історію, наші землі, нашу ідентичність.

Фото Олександра КЛИМЕНКА

Однокурсники: Юрій Плаксюк, Галина Дацюк, Микола Тимошик, Віталій Москаленко

Лавреати Симоненківської премії 2024 року

Конкурсна комісія з присудження Всеукраїнської літературної премії імені Василя Симоненка, встановленої Черкаською обласною радою та облдержадміністрацією за підтримки Національної спілки письменників України, Всеукраїнського товариства “Промісвіт” ім. Т. Г. Шевченка з метою вшанування пам’яті поета-гуманіста Василя Симоненка, популяризації його імені й творчості, для заохочення професійних і непрофесійних літераторів до творчих пошуків у галузі літератури, до написання високохудожніх літературних творів громадянського звучання, спрямованих на побудову незалежної демократичної України, підбила підсумки конкурсу на здобуття премії у 2024 році.

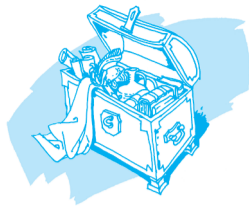
Лавреатами премії імені Василя Симоненка визнано: в номінації „За кращу першу поетичну збірку” – Павла Вишебабу, поета (м. Краматорськ, Донецька обл.), за збірку поезій “Тільки не пиши мені про війну”; в номінації „За кращий художній твір” – Григорія Діхтяренка, прозаїка (м. Черкаси), за книгу прози “Кросна”.

Члени конкурсної комісії щиро вітають лавреатів і зичать доброго здоров’я та нових творчих звершень.

Володимир Поліщук, співголова конкурсної комісії

Учасники та учасниці презентації

Гуцульський символічний оберег

Мирон ФЕДОРІВ
Фото з відкритих джерел

Українські народні прикраси. Які вони бувають і чим приваблюють сучасних модниць? Найперше, що завжди вабило газдинь і модниць, фольклористів та етнографів, письменників і мистецтвознавців, — це згарди. Зазирнувши до великого тлумачного словника, прочитаємо: “Згарди, або гарди — це архаїчне нагрудне намисто із латунними хрестами на металевому шнурі”. Кожен зі згардів за тисячолітню свою історію має відповідні назви, що супроводжують назви символів, у вигляді яких створений згард. Одним із найпопулярніших серед гуцулів символів-знаків у намисті згардів є “соляріс”, який нагадує індоєвропейську “свастику”. Досі цей символ один із найбільш живих.

У своїй статті “Гуцульські прикраси” заслужена працівниця культури України Ярослава Ткачук наголошує: “Символ сонця став емблемою добробуту і благополуччя, і для населення українських Карпат, яке до наших днів зберегло немало магичних вірувань, у ті далекі часи цей символ широко використовувався як оберег. Саме тому різноманітні інтерпретації солярного символу так часто використовують гуцульські майстри в декорванні прикрас”.

Переглядаючи розмаїття згардів на виставці гуцульських прикрас Національного музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Й. Кобринського, можна простежити багатовікову історію асиміляції згардів від культових язичницьких символів до схожих на християнські культові хрести, що набули видовженої форми та навіть виливалися майстрами з фігуркою розп'яття. Але в своїй більшості хрестиковий згард, який і тепер має широке використання серед гуцулів Верховини Івано-Франківської області, відрізняється від християнського хреста наявністю невеликих круглих виступів на краях хрестоподібних лопатей.

З яких же металів виготовлялися згарди? При огляді прикраси-оберегу, вік якого сягає ще часів Русі, фахівці вказують на його виготовлення з міді та олова. Якщо ж газда вважав, що його згард має відрізнитися від інших і нагадувати дорогий метал (золото), тоді “майстри імітували дорогий метал, використовуючи сплав латуні (“мосяж”). Для імітації срібла гуцульські майстри використовували нейзильбер — сплав нікелю, міді та цинку. Ці сплави легко піддавалися традиційним способам обробки, якими користувалися гуцульські майстри-мосяжники”.

До металевого шнура згард прикріплювався за допомогою “чепраги”, тобто двох, переважно круглих, пластин, оздоблених карбованим або ажурним орнаментом. Ці ажурні орнаменти теж несли в собі солярні символи-обереги. Цікавим є й те, що інколи чепраги за своїми розмірами бували більшими, ніж самі згарди. Деякі з чепраг досягали 6-7 см у діаметрі, що засвідчує їхню особливе місце серед нашійних прикрас. Мистецтвознавці стверджують, що “чепрага — сонячний символ — мала охороняти людину

Згарди 18-19 ст. Гуцульщина. Фото Taras r

від злих духів. В центральній частині декору чепраги в більшості випадків розміщуються різні варіанти солярної символіки: колесо з вісьмома, шістьма або чотирма спицями, шестираменна розета, концентричні кола тощо”.

Згард на шнурі в середньовічній гуцульській родині вперше шестирічний дівчинці дарували на уродини. На наступні уродини дарували вже парні згарди. З ча-

сом кількість оберегів росла і в прикрасі вони лягали не в один, а в декілька рядів. Виходило ціле колье, що виконувало насамперед захисну функцію.

Саме слово “згард”, за твердженням доктора філологічних наук, дослідника гуцульських гідронімів Юрія Карпенка, може бути похідним від слова “городити”, “огороджувати”, що рівноцінно “оберігати”. (наприклад, берегти — зберегти, гард — згард, тут прийменник “з” позначає дію). За іншою версією слово походить від французького “garde” — кругла бляха на руків'ї шпаги і пов'язане з дієсловом “garder” — сторожити, охороняти.

Розмаїття згардів у гуцульських селах України ще потребують наукового дослідження. І ми не знаємо, які таємниці в системі оберегів несуть у собі згарди, вилиті сучасними майстрами, наприклад, такими як Всеволод Бажалук та Олег Гаркус. Але те, що серед українських народних прикрас саме згарди перебувають на одному з найвищих щаблів визнання, сумнівів не викликає. Бо в сиву давнину не кожна гуцулка мала такі статки, щоб хизуватися згардами на шії. А вже якщо в родині згарди є, то й статус серед гуцулів родина мала відповідний. Майже всі дослідники

Згарди хрестикові. Фото spadok.org.ua

(Л. Вайгель, Л. Вербіцький, С. Витвицький та інші) в один голос стверджують, що тільки “маєтні” гуцулки могли собі дозволити “кокетувати в гардах”.

Сучасний майстер Олег Гаркус зазначає, що “на справжній згарді має бути не менше п'яти хрестів. У давнину нашійні гуцульські прикраси могли важити 10 кг і більше”. Тепер майстер робить згарди для захисниць. Також його вироби користуються попитом серед українців з усього світу. Його диво-прикраси купують у Канаді та Франції, в Аргентині та Австралії, а зібрані кошти пан Олег використовує на потреби ЗСУ.

Згарди і в часи язичницьких волхвів, і в часи сучасних мольфарів, сповнені стародавньою праукраїнською символікою та збагачені християнською духовністю, наснажують майстрів ливарництва на нові шедеври. Працюючи в сучасній техніці точного вакуумного лиття по виплавлюваних воскових моделях, сучасні ливарники займаються ще й реконструкцією архаїчного мосяжництва, литтям у керамічні та кам'яні форми. У їхніх майстернях з'являються на світ десятки нових самотніх згардів, що дотепер мають неабиякий попит серед краян.

Майстер Олег Гаркус. Фото Ірини Дружук

СЛОВО Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Прогвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об'єктивним словом можемо допомогти “Слову Прогвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок: № UA26305299000026004036804116; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Прогвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)
Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

